

Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування

*Пояснювальна записка
до кваліфікаційної магістерської роботи*

магістр
(рівень вищої освіти)

на тему:

**ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ (НА
ПРИКЛАДІ САРНЕНСЬКОГО РАЙОНУ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Виконав: студент 2 курсу, групи ДСз-21м
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми
«Державна служба»

Савчук Руслана Віталіївна

Керівник: к.держ.упр., доцент кафедри
менеджменту та публічного
врядування

Вівсяник Олег Михайлович

Рецензент: к.е.н., доцент кафедри менеджменту
та публічного врядування

Антонова Світлана Євгеніївна

Рівне – 2023

Національний університет водного господарства
та природокористування
(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та публічного врядування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри
менеджменту та публічного
врядування

_____ (Л.Х. Тихончук)
“ _ ” _____ 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ
Савчук Руслані Віталіївні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема роботи:** Вдосконалення системи державного управління надрокористування (на прикладі Сарненського району Рівненської області)

Керівник роботи: к.держ.упр., доцент Вівсьянник О.М..

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “ 9 ” листопада 2023 року С №-1323

2. **Строк подання студентом роботи** «10» грудня» 2023 року

3. **Вихідні дані до роботи:** нормативно-правові акти, розпорядження органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, статистичні дані Державної служби статистики, підручники, посібники, монографії, періодичні видання.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)** 1. Теоретичні аспекти державного управління надрокористування 2. Аналіз державного управління надрокористування Сарненського району Рівненської області. 3. Шляхи вдосконалення системи державного управління надрокористування.

5. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)** 1. Мета, завдання, предмет та об'єкт дослідження. 2. Основні складові державного управління надрокористуванням 3. Зарубіжний досвід країн в державному управлінні надрокористуванням 4. Інформація про видобуток надрокористувачами бурштину та сплату рентної плати (місц.бюджет) в 2022 році 5. Динаміка обсягу легального видобутку бурштину впродовж 2019-2022 рр. в Україні. 6. Заходи покращення системи державного управління використання надр. 7. Напрямки розробки ефективних державних механізмів

покращення контролю за видобутком бурштину. 8. Стратегічний план впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням в Сарненському районі.

6. Консультанти розділів проекту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Вівсянник О.М., доцент	11.11.2023	
Розділ 2	Вівсянник О.М., доцент	18.11.2023	
Розділ 3	Вівсянник О.М., доцент	02.12.2023	

7. Дата видачі завдання « 11» листопада 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Строк виконання етапів	Примітка
1.	Вступ Розділ 1. Теоретичний розділ	11.11.23- 17.11.23	
2.	Розділ 2. Аналітичний розділ	18.11.23- 01.12.23	
3.	Розділ 3. Проектування, обґрунтування, оптимальні рішення, їх впровадження	02.12.23- 08.12.23	
4.	Перевірка випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів, оформлення презентації, документів та підготовка до захисту	09.12.23- 15.12.23	

Студент

(підпис)

Р.В.Савчук
(прізвище та ініціали)

Керівник магістерської роботи

(підпис)

О.М. Вівсянник
(прізвище та ініціали)

Ім'я користувача:
Руслана Віталіївна Савчук

ID перевірки:
1016033785

Дата перевірки:
25.12.2023 06:51:19 EET

Тип перевірки:
Doc vs Library

Дата звіту:
25.12.2023 06:53:48 EET

ID користувача:
10259

Назва документа: Savchuk R. Vdoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia nadrokorystuvannia .docx

Кількість сторінок: 101 Кількість слів: 21701 Кількість символів: 178690 Розмір файлу: 318.17 KB ID файлу: 101572

7.35% Схожість

Найбільша схожість: 1.64% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014783669)

Пошук збігів з Інтернетом не проводився

7.35% Джерела з Бібліотеки

955

Сторінка 103

0.21% Цитат

Цитати

2

Сторінка 104

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

5

АКТ

перевірки випускної кваліфікаційної роботи на наявність текстових збігів

Відповідно до даних сервісу Unichек файл «Savchuk R. Vdoskonalennia systemy derzhavnoho upravlinnia nadrokorystuvannia docx»,

автор: Савчук Руслана Віталіївна

містить 92,65 % авторського тексту.

25.12.2023

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ.....	10
1.1. Сутність державного управління надрокористування.....	10
1.2. Еволюція становлення та законодавча база державного управління надрокористуванням	18
1.3. Кращий світовий досвід державного управління надрокористування	28
Висновки до розділу 1	34
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ САРНЕНСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	37
2.1. Аналіз надрокористування в Рівненській області	37
2.2. Правовий механізм державного управління надрокористуванням	46
2.3. Ефективність прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр».....	49
Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ	61
3.1. Заходи покращення системи державного управління використання надр ..	61
3.2. Напрями розробки ефективних державних механізмів покращення контролю за видобутком бурштину в Сарненському районі	72
Висновки до розділу 3	93
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	97
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	105

ВСТУП

Актуальність теми. Галузь надрокористування є незаперечним фундаментом української економіки, оскільки вона забезпечує сировиною переробну промисловість, є ключовим постачальником енергоресурсів, а продукція видобувного сектору складає значну частку транспортних перевезень. Наявність значних родовищ різноманітних корисних копалин в Україні створює потенціал для привертання міжнародних інвестицій. Наразі в Україні виявлено понад 20 тис. родовищ і проявів різних видів мінеральної сировини, із яких 9 225 мають промислове значення та враховуються Державним балансом запасів корисних копалин. Прогнози експертів, засновані на результатах геологорозвідувальних робіт, свідчать про можливість виявлення нових промислових родовищ нафти, газу, металів і неметалів. Це відкриває можливість забезпечення розвіданими запасами підприємств у галузях паливно-енергетичного комплексу, металургії, гірничо-хімічної та будівельної сфер. Проте для успішної розробки та використання нових або існуючих родовищ корисних копалин необхідний ефективний адміністративно-правовий режим надрокористування в Україні, який здатний врахувати інтереси як держави, так і надрокористувачів.

Тема дослідження є актуальною в сучасному світі через зростання екологічних викликів, потребу в удосконаленні технологічних підходів, необхідність підвищення прозорості та участі громадськості, важливість забезпечення економічної стійкості та необхідність міжнародної співпраці для вирішення транскордонних проблем. Вдосконалення управління надрокористуванням відіграє критичну роль у забезпеченні раціонального використання природних ресурсів, зменшенні екологічних ризиків та сприяє сталому розвитку, створюючи основу для збалансованого співвідношення між розвитком та збереженням природи.

Питання державного управління надрокористування в Україні висвітлювали у своїх працях представники вітчизняної наукової доктрини,

зокрема: А. М. Волков, М. І. Дудар, І. З. Ігнатюк, Р. С. Кірін, М. М. Курило, О. А. Лагода, О. Ю. Макаренко, Н. О. Максименцева, Л. О. Маланчук, І. Б. Мачуська, О. П. Миргородський, О. Є. Михайський, А. В. Пашун, Г. І. Рудько, О. О. Сурілова, О. П. Шем'яков, Є. В. Шульга, В. К. Філатова та інші.

Мета дипломної роботи – дослідження та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи державного управління надрокористування.

Для досягнення мети визначено такі *завдання*:

- розкрити сутність державного управління надрокористування;
- розглянути еволюцію становлення та законодавча база державного управління надрокористуванням;
- навести кращий світовий досвід державного управління надрокористування;
- провести аналіз надрокористування в Рівненській області ;
- розглянути правовий механізм державного управління надрокористуванням;
- описати ефективність прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр»;
- навести заходи покращення системи державного управління використання надр;
- розробити напрями ефективних державних механізмів покращення контролю за видобутком бурштину в Сарненському районі;
- описати та розробити стратегію застосування штучного інтелекту в державному управлінні надрокористуванням в Сарненському районі.

Об'єктом дипломної роботи є процес вдосконалення системи державного управління надрокористування.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи та практичні аспекти вдосконалення системи державного управління надрокористування в Сарненському районі Рівненської області.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої в кваліфікаційній роботі мети були використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового дослідження: аналізу та синтезу, систематизації, компаративний, класифікації, термінологічний, проблемно-орієнтовний.

Інформаційну базу дослідження становлять: закони України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України; довідкові та інструктивні матеріали; наукові праці різних жанрів інших авторів; періодичні видання; інформаційні матеріали, розміщені в мережі Інтернет.

Практичне значення результатів дослідження: полягає у розробці та науковому обґрунтуванні рекомендацій щодо напрямів Вдосконалення системи державного управління надрокористування в Сарненському районі Рівненської області.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

1.1. Сутність державного управління надрокористування

Найбільший інтерес для діяльності людини надра становлять саме як джерело видобування корисних копалин, але це не суперечить законодавчій нормі, яка зазначає, що об'єктом права Українського народу на надра є не будь-які речовини, які залягають у надрах, а надра загалом як простір, частина природного середовища, яке знаходиться під поверхнею землі. Надра є досить об'ємним поняттям, межі якого важко визначити, адже неможливо чітко зрозуміти, де надра закінчуються, а де починаються. Саме цей факт стає предметом численних наукових дискусій. По суті, верхня межа надр – це поверхня землі, проте законодавчо не встановлено та не визначено термін «поверхня землі», адже необхідно чітко розуміти, чи має така поверхня товщину, якщо має, то яку або як її визначити. Усі ці неточності мають свій прояв у практичній площині, коли землеволодільці недобросовісно починають здійснювати видобування корисних копалин на своїй ділянці, стверджуючи, що вони не експлуатують надра, а користуються та розпоряджаються наявною в них земельною ділянкою. Відповідно до пп. «г» ч. 1 ст. 90 Земельного кодексу України від 25.10.2001 р. власники земельних ділянок мають право використовувати в установленому порядку для власних потреб наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об'єкти, а також інші корисні властивості землі [5]. Відповідно до абз. 1 ст. 23 Кодексу України про надра від 27.07.1994 р. землевласники і землекористувачі в межах наданих їм земельних ділянок мають право без спеціальних дозволів та гірничого відводу видобувати корисні копалини місцевого значення і торф загальною глибиною розробки до двох метрів, а також підземні води (крім мінеральних) для всіх потреб, крім

виробництва фасованої питної води, за умови, що обсяг видобування підземних вод із кожного з водозаборів не перевищує 300 м³ за 1 добу [6]. Проаналізувавши зазначені норми, можна зробити висновок, що на власній земельній ділянці особа може здійснювати видобування корисних копалин на глибині до 2 метрів без отримання спеціального дозволу, у цьому разі повинні виконуватися такі умови: корисні копалини повинні належати до корисних копалин місцевого значення, їх видобувають із метою використання для власних потреб [15, с.67].

Сучасна Україна активно розвиває галузь використання надр і проводить реформи у нормативно-правовій сфері цього напрямку. Здійснюється оновлення застарілого законодавства, впроваджуються нові реформи та програми розвитку, вживаються заходи контролю за ефективним та раціональним використанням надр, а також надаються пільги надрокористувачам. Всі ці ініціативи необхідні для вдосконалення державної політики у галузі геологічного вивчення та ефективного використання надр. Метою є створення сучасного законодавства для гірничої галузі та залучення нових інвестицій. Хоча існуюче законодавство про надра має свої недоліки, його оновлення передбачає удосконалення розуміння поняття «надра» як основної та системоутворювальної категорії галузі надрокористування загалом.

Державне управління надрокористуванням визначається системою правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на раціональне використання та збереження природних ресурсів, які знаходяться в надрах землі.

На рис.1.1. представлено основні складові державного управління надрокористуванням.

Правова база	Державне управління надрокористуванням базується на законодавчих актах, які визначають правила та умови використання природних ресурсів. Ці закони можуть регулювати видобуток корисних копалин, використання водних ресурсів, охорону довкілля та інші аспекти діяльності, пов'язані з надрами.
Організаційна структура	Управління надрокористуванням може передбачати створення спеціальних органів чи агентств, які відповідають за контроль та регулювання цієї сфери. Ці органи можуть мати функції видачі ліцензій на видобуток ресурсів, контролю за додержанням екологічних стандартів та інші завдання.
Економічні механізми	Державне управління надрокористуванням також може включати в себе регулювання економічних аспектів цієї галузі. Це може включати встановлення податків, зборів чи ренти за використання природних ресурсів, щоб стимулювати раціональне використання та збереження надр.
Екологічна безпека	Державне управління також спрямоване на забезпечення екологічної безпеки та уникнення негативного впливу на довкілля при видобутку та використанні природних ресурсів.
Моніторинг та звітність	Ефективне управління включає систему моніторингу за видобутком та використанням надр, а також звітність перед суспільством. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми та вживати заходів для їх вирішення.

Рис.1.1. Основні складові державного управління надрокористуванням
[14, с.90]

1 Правова база грає ключову роль в державному управлінні надрокористуванням. Держава приймає різноманітні законодавчі акти для регулювання різних аспектів використання природних ресурсів, які знаходяться в надрах землі. Декілька основних напрямків, які можуть бути включені в таку легіслативну базу, включають:

— ліцензування та концесії: закони можуть визначати процедури отримання ліцензій чи концесій на видобуток корисних копалин чи використання інших надрених ресурсів. Це створює правовий механізм для контролю за доступом до цих ресурсів.

- регулювання видобутку та використання: законодавчі норми можуть встановлювати обмеження та умови для видобутку ресурсів, таких як вугілля, нафта, газ та інші корисні копалини. Також можуть бути визначені екологічні стандарти та норми, які повинні дотримуватися під час цих процесів.

- охорона довкілля: закони можуть встановлювати правила для збереження довкілля при видобутку та використанні надрених ресурсів. Це може включати в себе вимоги щодо відновлення природного середовища та заходи для запобігання забрудненню.

- податки та рентні платежі: законодавство може встановлювати податки та рентні платежі за використання природних ресурсів. Це може служити як інструмент для збору фінансових ресурсів для державного бюджету та стимулювання раціонального використання ресурсів.

- права та обов'язки суб'єктів: закони можуть визначати права та обов'язки суб'єктів, які займаються надрокористуванням. Це може включати в себе зобов'язання щодо ведення обліку, звітності та виконання вимог щодо охорони навколишнього середовища [34, с.89].

Легіслативна база є основним інструментом для створення ефективної системи управління надрокористуванням та забезпечення сталого розвитку.

2. Організаційна структура грає важливу роль в управлінні надрокористуванням. Створення спеціальних органів чи агентств дозволяє зосередити експертизу та ресурси для ефективного контролю та регулювання цієї складної галузі. Основні аспекти організаційної структури в управлінні надрокористуванням включають:

- агентства чи комітети: для здійснення контролю та координації можуть бути створені спеціалізовані державні агентства чи комітети, які будуть відповідати за регулювання та нагляд за надрокористуванням. Ці органи можуть мати велику ступінь автономії та фаховості.

- централізоване управління: можлива створення централізованої управлінської структури, яка координує роботу різних агентств, відповідальних за різні аспекти надрокористування.

- ліцензування та контроль: спеціалізовані органи можуть мати функції видачі ліцензій на видобуток природних ресурсів, встановлення умов їх використання, а також проведення регулярних перевірок для контролю за дотриманням встановлених стандартів.

- моніторинг і аналітика: створення підрозділів, що відповідають за моніторинг використання надр, збір та аналіз даних, може допомагати в забезпеченні ефективного управління та прийнятті рішень на основі об'єктивних даних.

- співпраця з іншими органами: спеціалізовані органи повинні взаємодіяти з іншими галузевими та регіональними органами, щоб забезпечити комплексний підхід до управління надрокористуванням.

- залучення громадськості: управління може передбачати створення механізмів для участі громадськості у прийнятті рішень, що стосуються надрокористування, та забезпечення відкритості та прозорості в процесах управління [13, с.89].

Ефективна організаційна структура дозволяє державі забезпечувати ефективний контроль, сприяти сталому розвитку та збереженню природних ресурсів.

3. Економічні механізми грають важливу роль у державному управлінні надрокористуванням. Включення економічних інструментів дозволяє створювати стимули для раціонального використання природних ресурсів та забезпечення їх сталого управління. Деякі з основних економічних механізмів в управлінні надрокористуванням включають:

- податки та збори: держава може встановлювати податки та збори за використання природних ресурсів. Це може включати податки на видобуток корисних копалин, водні ресурси чи інші надрені ресурси. Високі податки можуть служити як інструмент для обмеження експлуатації та стимулювання економічно ефективного використання ресурсів.

- рентні платежі: система рентних платежів може бути введена для визначених видів природних ресурсів. Це передбачає виплату додаткового збору

чи відсотка від прибутку, отриманого в результаті видобутку надреного ресурсу. Рентні платежі можуть стимулювати більш відповідальне та обдумане використання ресурсів.

- економічні стимули та субсидії: держава може встановлювати економічні стимули для підприємств, які використовують екологічно чисті технології чи ведуть сталу експлуатацію надр. Субсидії та пільги можуть надаватися тим, хто впроваджує екологічно сприятливі практики.

- екологічні ринки: встановлення ринків викидних квот чи інших торгових механізмів може бути використано для регулювання викидів і забруднення під час надрокористування. Це може створити економічний механізм для зменшення негативного впливу на довкілля.

- економічна оцінка збитків та користі: врахування екологічних та соціальних витрат при надрокористуванні через економічні моделі та оцінки може допомагати приймати рішення, спрямовані на збалансоване та стале використання ресурсів [16, с77].

Ці економічні механізми спрямовані на стимулювання сталого та відповідального використання надрених ресурсів, забезпечуючи баланс між економічними, екологічними та соціальними аспектами цієї діяльності.

4 Забезпечення екологічної безпеки є важливою складовою державного управління надрокористуванням. Це означає впровадження заходів та політик, спрямованих на мінімізацію негативного впливу видобутку та використання природних ресурсів на навколишнє середовище. Основні аспекти екологічної безпеки в управлінні надрокористуванням включають:

- стандарти та обмеження: встановлення екологічних стандартів та обмежень на рівні видобутку, транспортування, обробки та використання природних ресурсів. Ці стандарти можуть визначати максимально допустимі рівні викидів, забруднення та інші параметри, щоб забезпечити захист навколишнього середовища.

- екологічний моніторинг: проведення систематичного моніторингу стану довкілля в зонах видобутку та використання природних ресурсів. Це дозволяє вчасно виявляти негативні впливи та приймати заходи для їх усунення.
- відновлення природного середовища: зобов'язання компаній та організацій відновлювати природне середовище після завершення видобутку чи інших дій. Це може включати в себе відновлення лісів, рекультивацію земель, а також інші заходи з відновлення біорізноманіття.
- ризик-оцінка та планування невідкладних ситуацій: розробка планів невідкладних ситуацій та проведення ризик-оцінок для виявлення можливих екологічних загроз та розробка стратегій їх управління.
- участь громадськості: забезпечення активної участі громадськості у прийнятті рішень, пов'язаних із надрокористуванням. Громадськість може брати участь у моніторингу та нагляді за впливом видобутку на довкілля та вносити свої пропозиції та зауваження.
- використання технологій з низьким викидом: сприяння використанню технологій, які мають менший вплив на довкілля, таких як технології відновлювальних джерел енергії, енергозберігаючі технології тощо [15, с.90].

Забезпечення екологічної безпеки є критично важливим для збереження природних ресурсів та забезпечення сталого розвитку, а також для забезпечення безпеки та здоров'я людей.

5 Моніторинг та звітність є важливими компонентами ефективного управління надрокористуванням. Ці механізми допомагають забезпечити прозорість, відкритість та взаємодію між державними органами, підприємствами та громадськістю. Основні аспекти моніторингу та звітності включають:

- моніторинг видобутку та використання ресурсів: система моніторингу дозволяє в реальному часі відстежувати обсяги видобутку та використання надрених ресурсів. Це важливо для контролю за використанням

природних ресурсів та визначення, чи дотримуються підприємства встановлених норм та обмежень.

- екологічний моніторинг: спостереження за впливом видобутку та використання на навколишнє середовище. Моніторинг якості повітря, води, ґрунту та біорізноманіття дозволяє вчасно виявляти негативні екологічні наслідки та вживати заходів для їх усунення.

- звітність перед владою: підприємства та органи, що використовують надрені ресурси, повинні звітувати перед державними органами про свою діяльність. Це включає в себе інформацію про обсяги видобутку, використання технологій, дотримання екологічних стандартів та інші важливі аспекти.

- звітність перед громадськістю: забезпечення доступу громадськості до інформації про видобуток та використання природних ресурсів. Це може бути реалізовано через публікації різноманітної інформації, проведення громадських слухань та консультацій, а також інші механізми взаємодії з громадськістю.

- аудит та перевірки: незалежні аудиторські перевірки та оцінки можуть бути проведені для перевірки виконання підприємствами законодавчих вимог, стандартів та екологічних стандартів.

- система штрафів та відповідальності: встановлення системи штрафів та відповідальності за порушення екологічних норм та правил, що стимулює суб'єкти господарювання дотримуватися законодавства та стандартів [18, с.50].

Моніторинг та звітність сприяють сталому використанню природних ресурсів, забезпечують вчасне виявлення проблем та допомагають розробляти ефективні стратегії для забезпечення екологічної безпеки.

Державне управління надрокористуванням є ключовим елементом економічної та екологічної політики держави, оскільки воно визначає правила, стандарти та механізми для використання природних ресурсів. Його головні завдання включають балансування економічних потреб із збереженням

довкілля, забезпеченням сталого розвитку та врахуванням інтересів сучасних та майбутніх поколінь.

Державне управління в цій області має ряд важливих функцій:

- створення законодавчої бази: розробка та ухвалення законів, які регулюють видобуток та використання природних ресурсів, встановлюють правила експлуатації та зобов'язання щодо охорони довкілля.
- ліцензування та контроль: видача ліцензій на право видобутку, контроль за їх виконанням та вжиття заходів у разі порушень.
- фінансові механізми: встановлення податків, ренти та інших фінансових інструментів для стимулювання сталого використання ресурсів та компенсації можливих негативних впливів.
- охорона довкілля: розробка та впровадження стратегій та стандартів для збереження природних екосистем, зменшення викидів та інших видів забруднення.
- громадська участь: залучення громадськості до прийняття рішень, пов'язаних із надрокористуванням, та забезпечення відкритості та прозорості в управлінні.
- дослідження та розвиток: заохочення інновацій та розробка нових технологій для збереження ресурсів та зменшення екологічного впливу [20, с.44].

Ефективне управління надрокористуванням сприяє балансуванню потреб економіки, соціуму та довкілля, сприяє сталому розвитку та забезпечує збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

1.2. Еволюція становлення та законодавча база державного управління надрокористуванням

Державна служба геології та надр України (Держгеонадра) – центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику в галузі геологічного вивчення та раціонального використання надр. Служба утворена 9 грудня 2010

року шляхом реорганізації Міністерства охорони навколишнього природного середовища України [5]. Веде свою історію від 1 лютого 1918 року.

У листопаді 1917 року Володимир Лучицький, професор Київського університету, очолив відділ сировини Комітету військово-технічної допомоги фронту за ініціативою О. Ферсмана. У своїй доповідній записці «До питання про утворення Українського геологічного комітету в Києві», що відбулася на початку 1917 року, Лучицький аргументовано висвітлив необхідність створення такої установи для геологічного вивчення території України.

У результаті цих зусиль уряд погодив статут і штат Українського геологічного комітету, і з 1 лютого 1918 року розпочалася офіційна історія цієї установи. УГК був створений при державному секретаріаті торгівлі. Перший склад УГК включав у себе таких видатних фахівців, як Володимир Лучицький (директор), а також геологи Г. Буреній, Б. Лічков, В. Мокринський та В. Різниченко. Пізніше, у літній період 1918 року, до складу УГК приєдналися І. Гінзбург, М. Безбородько, К. Тимофеев, В. Чирвінський, Ф. Швець, М. Архангельська та пізніше М. Ожегова. На той час геологічна вивченість України значно покращилася, забезпечуючи необхідну інформацію для розвитку галузі та країни в цілому [16, с.90] .

У 1922 році геологічну службу України проведено кардинальну реорганізацію. З 1 жовтня того ж року, на відзначення нового положення про Геологічний комітет у Петрограді, Український геологічний комітет (УГК) було перетворено в автономну філію цього комітету. Залишаючись загальноукраїнським геологічним закладом, УГК продовжував здійснювати дослідження на всій території республіки. Одночасно прийнято рішення про включення до Українського відділення Геологічного комітету (УВГК) «Південзахідпромрозвідки».

У жовтні 1929 року УВГК було переорганізовано в Українське районне геологорозвідувальне управління (УРГРУ), яке входило до складу Головного геологорозвідувального управління при ВРНГ СРСР (колишній Геолком СРСР). Згодом, у вересні 1931 року, УРГРУ було перетворено в Український

геологорозвідувальний трест (УГРТ), входячи в склад Всесоюзного об'єднання «Союзгеолрозвідка» при Головгеології Наркомважпрому СРСР. Ці події визначили новий етап у розвитку геологічної служби України та сприяли поглибленню досліджень геологічної структури республіки.

У 1938 році Український геологічний трест був реорганізований у Геологічне управління Української РСР, яке в 1939 році потрапило під юрисдикцію Комітету в справах геології при Раді Народних Комісарів СРСР. У цей період основними напрямками діяльності були пошуково-розвідувальні роботи на нерудну сировину, гідрогеологічні дослідження, геофізичні та пошуково-розвідувальні роботи.

Значна увага приділялася проведенню комплексних геологічних досліджень на Нагольному кряжі та розвідці марганцю на Нікопольському родовищі, а також пошуку графіту (Заваллівське родовище) та інших корисних копалин. Була розроблена петрографічна карта Українського кристалічного масиву, геологічні карти середнього і великого масштабів, а також оглядові дрібномасштабні карти [8, с34].

Після приєднання до СРСР Буковини та Хотинського, Ізмаїльського та Аккерманського округів Бессарабії, для координації геологічних досліджень у західних областях було створено Львівське відділення Геологічного управління в м. Львові. Карпатський науково-дослідний інститут (Карпатський НДІ) у Бориславі було передано в підпорядкування Геологічного управління. Діяльність управління розширилася, і було створено багато партій для пошуку та розвідки різних видів корисних копалин, а також для геологічного картування.

У 1941 році Геологічне управління УРСР зазнало перейменування і стало відомо як Українське геологічне управління (УГУ).

Проте, проголошення Другої світової війни зупинило геологорозвідувальні роботи в Україні. Більшість важливих підприємств і організацій були переведені на Схід, і багато геологів опинились на фронті. У

скороченому складі УГУ продовжувало свою роботу в Казахстані. Звіти та картографічні матеріали були перевезені до Актюбінська.

З кінця 1943 року до початку 1944 року, після битви за Дніпро, УГУ повернулося з евакуації до Києва і почало організацію геологорозвідувальних робіт для відновлення національного господарства республіки. Була розпочата відбудова шахт і рудників, відновлено пошуки корисних копалин. Геологи виконали значний обсяг досліджень у Великому Донбасі, Кривому Розі та Львівсько-Волинському кам'яновугільному басейні. Геологічна служба набула великого значення та стала однією з ключових галузей економіки. Задачею перед геологами було збільшення запасів корисних копалин та створення їх резервів [11, с.90].

У 1946 році Українське геологічне управління отримало нову назву - Українське державне геологічне управління (УДГУ). Однак вже у 1948 році воно повернулося до попередньої назви - «Українське геологічне управління».

У п'ятдесятих роках геологорозвідувальна служба України пройшла радикальні зміни. Рішенням Ради Міністрів УРСР від 22 липня 1957 року було створено Головне управління геології та охорони надр при Раді Міністрів СРСР – Головгеологія УРСР. Це управління отримало функції республіканського органу геологічної служби, і в його склад були включені всі основні геологорозвідувальні організації, включаючи ті, які раніше були частиною інших міністерств і відомств.

Після проведеної в 1957 році перебудови, основними виробничими організаціями Головгеології УРСР стали комплексні територіальні геологорозвідувальні трести, такі як «Київгеологія», «Дніпрогеологія», «Артемгеологія», «Луганськгеологія», «Кривбасгеологія». Вони виконували роботи з пошуку та розвідки всіх видів корисних копалин. Також були створені нові трести на базі «Укрсхіднафторозвідки» та об'єднання «Укргаз».

У 1964 році на базі Дніпропетровської геофізичної експедиції тресту «Укргеофізрозвідка» була створена Центральна геофізична експедиція, яка в вересні 1965 року стала трестом «Дніпрогеофізика».

У 1965 році Головгеологію перетворено на Державний геологічний комітет при Раді Міністрів УРСР, очолюваний Петром Надьожиним. А в кінці того ж року комітет було перетворено на Міністерство геології УРСР. Міністрами цього відомства були Михайло Котиков, Петро Шпак і Микола Гавриленко. В систему Міністерства увійшли всі геологічні організації та підприємства колишнього Держгеолкому УРСР.

У 1987 році було засновано Українське державне виробниче об'єднання з геологорозвідувальних робіт «Укргеологія» на основі ліквідованого Мінгеології УРСР. У 1988 році це об'єднання перетворилося на Головне координаційно-геологічне управління «Укргеологія».

Проте, Головне координаційно-геологічне управління «Укргеологія» було ліквідоване, і замість нього було створено Державний комітет України по геології та використанню надр згідно з рішенням Кабінету Міністрів України від 24 травня 1991 року [13, с.70].

Державний комітет України по геології та використанню надр був перетворений в Комітет України з питань геології та використання надр згідно з Указом Президента України від 13 березня 1999 року № 250/99.

В подальшому, на базі ліквідованого Комітету України з питань геології та використання надр, було створено Міністерство екології та природних ресурсів України відповідно до Указу Президента України від 15 грудня 1999 року № 1573/99 «Про зміни у структурі центральних органів виконавчої влади».

Державна геологічна служба була створена як урядовий орган у складі Міністерства екології та природних ресурсів України за рішенням Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 року № 1748 «Про утворення Державної геологічної служби».

Однак, Державна геологічна служба була ліквідована за рішенням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2004 року № 486 «Про деякі питання Державного комітету природних ресурсів».

Міністерство екології та природних ресурсів України пройшло реорганізацію і розділилося на два нові органи: Державний комітет природних

ресурсів України та Міністерство охорони навколишнього природного середовища України.

Державний комітет природних ресурсів України, створений на базі реорганізації, був ліквідований згідно з Указом Президента України від 20 квітня 2005 року № 675/2005 «Про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України».

Державна геологічна служба, в свою чергу, була створена як урядовий орган державного управління в складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2005 року № 550 «Про утворення урядових органів державного управління у складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища» [11].

Проте, в 2011 році Державну геологічну службу ліквідували відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 346 від 28 березня 2011 року «Про ліквідацію урядових органів».

Державна служба геології та надр України була утворена через реорганізацію Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, згідно з Указом Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади».

Державна служба геології та надр України (Держгеонадр) виконує ряд основних завдань, серед яких:

1. Реалізація державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр. Держгеонадр забезпечує впровадження стратегічних напрямків у галузі геології та ефективне управління надрами для забезпечення сталого розвитку.

2. Внесення на розгляд Міністра екології та природних ресурсів пропозицій щодо формування державної політики у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр. Держгеонадр взаємодіє з вищими органами влади, розробляє та рекомендує стратегії, спрямовані на раціональне та ефективне використання геологічних ресурсів.

Ці завдання покликані забезпечити ефективне управління геологічними ресурсами та сприяти сталому розвитку галузі в контексті збереження природного середовища [15, с10].

Державна служба геології та надр України (Держгеонадр) виконує широкий спектр функцій, спрямованих на ефективне управління геологічними ресурсами та контроль за їх раціональним використанням. Основні функції включають:

1. Здійснення функцій замовника державного контракту з приросту запасів корисних копалин.
2. Ведення державного обліку:
 - Родовищ, запасів і проявів корисних копалин.
 - Державного балансу запасів корисних копалин.
 - Державного кадастру родовищ і проявів корисних копалин.
 - Державного обліку підземних вод та водного кадастру.
3. Формування державного резерву родовищ дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та родовищ корисних копалин.
4. Державна реєстрація та ведення обліку робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр.
5. Організація і координація робіт з:
 - Обліку параметричних, пошукових, розвідувальних та експлуатаційних нафтових і газових свердловин.
 - Ведення єдиної інформаційної системи користування надрами.
 - Проведення моніторингу мінерально-сировинної бази, геологічного середовища та підземних вод.
6. Видача в установленому порядку спеціальних дозволів на користування надрами, включаючи нафтогазоносні надрами.
7. Зупинення та анулювання в установленому порядку дії спеціальних дозволів на користування надрами, поновлення їх дії в разі зупинення.
8. Переоформлення спеціальних дозволів, внесення змін до них та видача дублікатів, продовження строку їх дії.

9. Державний контроль за геологічним вивченням та ефективним використанням надр (державний геологічний контроль) та за дотриманням правил і нормативів користування нафтогазоносними надрами.

10. Складання протоколів про адміністративні правопорушення та розгляд справ про адміністративні правопорушення, накладання адміністративних стягнень.

11. Проведення планових та позапланових перевірок надрокористувачів.

12. Контроль за ефективним і цільовим використанням коштів державного бюджету в галузі геологічного вивчення надр.

13. Забезпечення розвитку мінерально-сировинної бази та проведення наукових досліджень в галузі геології та надр.

14. Стандартизація, метрологія, сертифікація у сфері геологічного вивчення та охорони надр.

15. Організація проведення державної експертизи звітів з геологічного вивчення надр.

16. Організація проведення державної експертизи та оцінки запасів і ресурсів корисних копалин.

17. Затвердження пооб'єктних планів спеціалізованих підприємств, установ та організацій, які виконують геологорозвідувальні роботи за кошти державного бюджету.

18. Розпорядження геологічною інформацією в установленому порядку.

19. Затвердження геолого-економічної оцінки запасів нафти і газу та супутніх компонентів.

20. Проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень в галузі геології та надр [22].

Ці функції спрямовані на забезпечення ефективного управління геологічними ресурсами, розвиток галузі та збереження природного середовища.

1. Кодекс України про надра:

- Цей Кодекс встановлює загальні принципи використання та охорони надр України. Він регулює відносини, пов'язані із здійсненням видобутку корисних копалин, облаштуванням та експлуатацією надр, а також забезпечує відповідну відповідальність сторін за порушення законодавства в цій сфері.

2. Закон України «Про нафту і газ»:

- Цей закон регулює відносини у сфері видобутку, транспортування, зберігання та реалізації нафти та газу. Він визначає правовий статус суб'єктів, що здійснюють діяльність у цій галузі, а також встановлює механізми державного регулювання цих процесів.

3. Закон України «Про забезпечення прозорості у видобувних галузях»:

- Цей закон спрямований на забезпечення прозорості у сферах видобутку корисних копалин. Він може містити положення, що стосуються обов'язкової публікації інформації про умови видобутку та розподіл прибутку, а також про контракти та угоди у цій галузі.

4. Закон України «Про угоди про розподіл продукції»:

- Цей закон може визначати правовий статус та умови укладання угод про розподіл продукції в сфері видобутку корисних копалин.

5. Перелік відомостей Державної служби геології та надр України, що становлять службову інформацію, Наказ:

- Ймовірно, це перелік інформації, яка визначається як службова та підлягає обмеженню доступу. Наказ Державної служби може встановлювати процедури та правила доступу до цієї інформації.

6. Рекомендації надрокористувачу щодо отримання доступу до геологічної інформації, яка містить гриф «Для службового користування»:

- Це може бути документ, що надає рекомендації щодо процедур та умов отримання доступу до геологічної інформації, яка має обмеження за грифом «Для службового користування».

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 30.05.2011 № 615 «Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами» (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 лютого 2020 р. № 124):

- Ця постанова встановлює порядок та умови видачі спеціальних дозволів на користування надрами, яка регламентує права та обов'язки суб'єктів, які отримали такі дозволи.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 915 «Про внесення змін до Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами»:

- Ця постанова вносить зміни до Методики визначення початкової ціни продажу на аукціоні спеціального дозволу на право користування надрами. Можливо, вона впливає на процедури визначення цін на спеціальні дозволи та їхній подальший аукціонний процес.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 939 «Питання розпорядження геологічною інформацією»:

- Ця постанова може стосуватися питань пов'язаних з розпорядженням геологічною інформацією. Вона, ймовірно, визначає порядок та правила використання геологічної інформації та можливість її надання зацікавленим сторонам.

10. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 993 «Про затвердження Порядку проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами»:

- Ця постанова встановлює порядок проведення аукціонів із продажу спеціальних дозволів на користування надрами. Може містити вимоги та умови, що регулюють процедури аукціонів у сфері надрополітики.

11. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.10.2018 № 913 «Про затвердження Критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері геологічного вивчення та раціонального

використання надр і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Державною службою геології та надр»:

- Ця постанова може містити критерії оцінки ризику провадження господарської діяльності у галузі геологічного вивчення та раціонального використання надр. Вона також може визначати періодичність проведення державного нагляду та контролю за цією діяльністю.

12. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів від 26.06.2019 № 229, який зареєстровано в Міністерстві юстиції 26.06.2019 за № 818/33789, «Про затвердження Уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр»:

Цей наказ встановлює уніфіковану форму акта, який складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр.

1.3. Кращий світовий досвід державного управління надрокористування

Кращий світовий досвід державного управління надрокористування визначається різноманітними підходами та практиками, що сприяють ефективному та сталому використанню природних ресурсів. Деякі країни приділяють особливу увагу науковому та технічному підґрунтя, інші акцентують на забезпеченні сталого розвитку та збереженні природи. На рис 1.2. представлено кращий зарубіжний досвід країн в державному управлінні надрокористуванням.

Канада	Канада володіє досвідом регулювання видобутку корисних копалин та нафти. У країні існує система ліцензування та регулювання, яка забезпечує сталість видобутку та враховує екологічні аспекти
Норвегія	Норвегія славиться своєю успішною політикою управління нафтовими ресурсами. Державна компанія Equinor, раніше відома як Statoil, спільно з урядом розвиває нафтові та газові ресурси, враховуючи сталість екосистеми та соціальні аспекти.
Австралія	Управління надрокористуванням в Австралії базується на принципах прозорості та конкуренції. Країна використовує систему аукціонів для виділення прав на видобуток, забезпечуючи ефективне та справедливе розподіл ресурсів.
Нідерланди	Нідерланди активно впроваджують прогресивні методи виявлення та видобутку природних ресурсів, зокрема газу. Країна спрямовує зусилля на розвиток технологій та практик, спрямованих на зменшення впливу видобутку на довкілля.
Нова Зеландія	Країна відома своєю системою регулювання гірничодобувної діяльності, що враховує культурні та традиційні аспекти. Нова Зеландія взаємодіє з корінними народами та враховує їхні права та інтереси в контексті видобутку ресурсів.
Чилі	Країна є однією з провідних у видобутку міді та інших корисних металів. Чилі успішно використовує свої природні ресурси як джерело доходів та працевлаштування, дбаючи при цьому про екологічні та соціальні аспекти гірничодобувної діяльності.

Рис.1.2. Зарубіжний досвід країн в державному управлінні надрокористуванням [34, с.55]

1 Канада визначається як країна, що має значний досвід у регулюванні видобутку корисних копалин та нафти. Однією з ключових особливостей цього досвіду є встановлена система ліцензування та регулювання, яка сприяє ефективному контролю над видобутком ресурсів.

У Канаді, система регулювання видобутку корисних копалин та нафти ґрунтується на десятиліттях досвіду та ретельному плануванні. Ключовим елементом є система ліцензування та регулювання, яка гарантує сталість видобутку і одночасно враховує екологічні аспекти.

По-перше, уряд Канади видає ліцензії на видобуток корисних копалин та нафти, що надає компаніям право проводити ці операції на певних територіях. Це дозволяє уряду контролювати обсяги видобутку та раціонально розподіляти ресурси.

По-друге, існує строгий механізм регулювання, який включає в себе вимоги до технологій, використовуваних у видобутку, та стандарти щодо безпеки та екології. Наприклад, компанії повинні застосовувати найновіші технології для зменшення викидів та мінімізації впливу на природне середовище.

По-третє, уряд встановлює квоти на видобуток, щоб уникнути перевантаження екосистем та забезпечити сталість ресурсів. Це дозволяє уникнути шкідливого впливу на природу та забезпечити стабільність в галузі видобутку [50].

Наприклад, провінція Альберта в Канаді впроваджує систему, яка обмежує обсяги видобутку нафти з пісковиків та встановлює високі стандарти екологічної безпеки для компаній, що здійснюють видобуток. Це сприяє збалансованому розвитку промисловості та охороні природи.

Загалом, досвід Канади в галузі регулювання видобутку корисних копалин та нафти є прикладом ефективного підходу, який забезпечує сталість в галузі та враховує потреби екології.

Прикладом успішного регулювання може бути система Канади з видобутку нафти в арктичних регіонах, де високі стандарти безпеки та екології гарантують збереження унікальних екосистем.

У підсумку, досвід Канади у сфері регулювання видобутку корисних копалин та нафти є прикладом ефективної системи, яка сприяє сталому використанню природних ресурсів з урахуванням економічних та екологічних аспектів.

2 Норвегія є прикладом країни, яка успішно реалізує політику управління нафтовими ресурсами, де ключову роль відіграє державна компанія Equinor (раніше відома як Statoil). Цей підхід передбачає не лише раціональне

використання природних ресурсів, але й врахування сталості екосистем та соціальних аспектів.

Один із основних елементів успішної політики - це спільна робота держави та компанії Equinor у розвитку нафтових та газових ресурсів. Держава виступає активним учасником і контролером видобутку, забезпечуючи максимальну вигоду для суспільства. Уряд Норвегії використовує свій вплив для забезпечення дотримання високих екологічних стандартів та стандартів безпеки в галузі нафтовидобутку.

Ключовою особливістю норвезької моделі є акцент на сталості екосистем. Уряд і компанія Equinor приділяють велику увагу дослідженням та заходам, спрямованим на збереження природних ресурсів та мінімізацію негативного впливу видобутку на екосистеми. Інноваційні технології та стратегії відновлення довкілля є необхідною частиною їхнього підходу.

Соціальні аспекти також враховуються в управлінні нафтовими ресурсами. Частка прибутку від видобутку направляється на розвиток громад та соціальні проекти. Це сприяє забезпеченню сталого економічного розвитку та підвищенню життєвого рівня населення в регіонах, де здійснюється видобуток [51].

Враховуючи ці аспекти, модель управління нафтовими ресурсами в Норвегії може слугувати прикладом для інших країн, які прагнуть поєднати економічний розвиток із збереженням природи та соціальною відповідальністю.

3 Управління надрокористуванням в Австралії є прикладом підходу, заснованого на прозорості та конкуренції. Основними принципами цієї системи є використання аукціонів для виділення прав на видобуток, що сприяє ефективному та справедливому розподілу ресурсів.

Система аукціонів дозволяє компаніям конкурувати за право на видобуток, створюючи економічний інcentив для оптимального використання ресурсів. Цей підхід стимулює підприємства використовувати ефективні технології та методи видобутку, щоб отримати перевагу на аукціонах та забезпечити максимальну ефективність видобутку.

Принцип прозорості гарантує, що процес аукціонів відбувається відкрито і доступно для громадськості. Це не тільки сприяє визначенню справедливих ринкових цін на права на видобуток, але й дозволяє громадськості відстежувати та контролювати процес розподілу надрозапасів.

Ефективне та справедливе розподіл ресурсів також враховує екологічні аспекти видобутку. Австралійська система встановлює стандарти та вимоги, спрямовані на збереження природи та мінімізацію негативного впливу на довкілля [44].

Прикладом успіху такої системи може бути розробка нафтових та газових родовищ, де конкурентний аукціонний підхід сприяє технологічному розвитку та оптимальному використанню ресурсів.

У цілому, модель управління надрокористуванням в Австралії є прикладом ефективного використання ринкових механізмів для досягнення економічної ефективності та справедливості у розподілі природних ресурсів.

4 Нідерланди є прикладом країни, яка активно впроваджує прогресивні методи виявлення та видобутку природних ресурсів, зокрема газу. Ключовими особливостями підходу Нідерландів є спрямованість на розвиток технологій та практик, спрямованих на зменшення негативного впливу видобутку на довкілля.

У сфері видобутку газу Нідерланди використовують прогресивні методи, такі як гідравлічне розривання (гідророзривання або «fracking») та сейсмічне зображення для точного визначення розташування родовищ. Ці технології дозволяють підприємствам ефективно видобувати газ, максимізуючи виходи із залягань ресурсів [53].

Однак ключовою особливістю нідерландського підходу є акцент на зменшенні впливу видобутку на довкілля. Країна активно розвиває технології та практики, спрямовані на збереження природи та зменшення викидів парникових газів. Інноваційні методи обробки газу, використання відновлюваних джерел енергії та впровадження енергоефективних технологій є частинами цього стратегічного підходу.

Нідерланди також активно працюють над розвитком практик відновлення довкілля, пов'язаних із видобутком. Це може включати відновлення земель, покриття ставками чи створення штучних місць для життя різноманіття.

Такий прогресивний підхід до видобутку природних ресурсів робить Нідерланди прикладом для інших країн, які прагнуть поєднати економічний розвиток зі збереженням природи та впливом на довкілля.

5 Нова Зеландія славиться своєю інноваційною системою регулювання гірничодобувної діяльності, яка враховує не лише економічні та екологічні аспекти, але й культурні та традиційні відносини з корінними народами. Цей підхід відзначається великою увагою до взаємодії з місцевими спільнотами та повагою до їхніх прав та інтересів.

Однією з ключових особливостей новозеландського підходу є консультації та взаємодія з корінними народами. Уряд Нової Зеландії активно співпрацює з представниками маорі, корінного народу країни, у вирішенні питань, пов'язаних з видобутком ресурсів. Це включає в себе консультації щодо місць видобутку, врахування традиційних земельних прав та впливу діяльності на місцеві культурні значення [59].

Для забезпечення справедливості та врахування корінних прав, Нова Зеландія розвинула механізми участі та представництва корінних груп у прийнятті рішень з питань гірничодобувної діяльності. Це включає укладення угод та установлення форумів для обговорення питань, які стосуються видобутку ресурсів.

Культурна чутливість виявляється також у підході до екологічного управління та відновлення природи. Нова Зеландія ставить перед собою завдання зберегти та відновити екосистеми, щоб вони відповідали традиційним цінностям корінних народів.

Взаємодія з корінними народами та врахування їхніх традицій у системі регулювання гірничодобувної діяльності Нової Зеландії створює модель, яка сприяє сталому розвитку та врахуванню культурних аспектів при видобутку природних ресурсів [49].

6. Чилі є визначним прикладом країни, яка успішно реалізовує гірничодобувну діяльність, зокрема в області видобутку міді та інших корисних металів. Ключовими характеристиками чилійського підходу є ефективне використання природних ресурсів для забезпечення економічного зростання та зайнятості, а також уважне ставлення до екологічних та соціальних аспектів гірничодобувної діяльності.

Однією з ключових переваг Чилі є багатство природних ресурсів, зокрема родовищ міді та інших металів. Країна успішно використовує ці ресурси як джерело доходів, забезпечуючи значний внесок у світове видобутку міді. Це дозволяє Чилі стати однією з провідних країн у галузі гірничодобування.

Управління соціальними аспектами є ще однією важливою частиною чилійської стратегії в гірничодобувній сфері. Країна враховує соціальні вимоги та потреби свого населення, забезпечуючи створення робочих місць та інвестиції у громадську інфраструктуру в регіонах, де проводиться видобуток [38].

Екологічна відповідальність також займає важливе місце у стратегії Чилі. Країна встановлює високі стандарти екологічної безпеки та здійснює контроль за впливом гірничодобувної діяльності на природні ресурси та екосистеми.

Узагальнюючи, Чилі використовує свої природні ресурси як стратегічний ресурс для розвитку економіки, забезпечення працевлаштування та підтримки громад. У той же час країна активно враховує екологічні та соціальні аспекти гірничодобувної діяльності, розвиваючи урізноманітнені стратегії для досягнення балансу між економічними та сталісці соціально-екологічних вимог.

Висновки до розділу 1

Державне управління надрокористуванням представляє собою комплексну систему правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на збереження та раціональне використання природних ресурсів, що містяться у надрах землі. Ця система має за мету не лише ефективне використання багатств підземного світу, але й забезпечення сталого розвитку,

збереження екосистем та екологічної стійкості. На шляху до досягнення цих цілей, державне управління впроваджує механізми контролю, регулювання та стимулювання. Це включає в себе ведення державного обліку родовищ, запасів корисних копалин, а також управління водними ресурсами. Створюються державні баланси запасів, а проведення геологічного контролю сприяє ефективному використанню ресурсів. Організаційна структура включає функції з видачі спеціальних дозволів на користування надрами та контролю за їхнім дотриманням. Держава також здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр та геологічними дослідженнями, забезпечуючи безпеку та раціональне використання цих ресурсів. Організація геологічного вивчення, стандартизація, сертифікація та реалізація фундаментальних та прикладних наукових досліджень є також важливими компонентами державного управління надрокористуванням. Ці заходи спрямовані на розвиток мінерально-сировинної бази, забезпечуючи наукову підтримку прогнозування родовищ, пошук та розвідку корисних копалин. Враховуючи економічні та екологічні аспекти, держава створює необхідні умови для сталого та відповідального використання надр країни.

У результаті вивчення інформації про еволюцію управління геологічними ресурсами в Україні можна зробити наступні висновки: період 1957-1991 років: Заснування та реорганізація різних геологічних установ та служб в СРСР, що призвело до утворення Міністерства геології УРСР, яке об'єднало різні геологічні організації та трести. 1991-2001 роки: перехід до незалежності призвів до реформ в управлінні геологічними ресурсами. Заснування Державного геологічного комітету, що згодом перетворився на Міністерство геології України. 2001-2011 роки: період інтенсивних змін та реорганізацій, включаючи ліквідацію та створення нових установ. Утворення Державної геологічної служби та її ліквідація в подальшому. Після 2011 року: переформатування управління геологічними ресурсами, включаючи створення Державної служби геології та надр України, яка виконує різноманітні функції, від реєстрації родовищ до контролю за користуванням надрами. Загальний

висновок полягає в тому, що система управління геологічними ресурсами в Україні пройшла численні зміни та реформи протягом років, що відображає постійні трансформації в галузі та наголошує важливість ефективного користування та збереження природних ресурсів для сталого розвитку країни.

В світовому контексті існує кілька прикладів кращого досвіду управління надрокористуванням. Країни, такі як Канада, Норвегія, Австралія, Нідерланди, Нова Зеландія та Чилі, визначають нові стандарти в цій галузі. Канада, наприклад, забезпечує сталість видобутку через систему ліцензування та регулювання, враховуючи екологічні аспекти. У Норвегії державна компанія Equinor спільно з урядом успішно розвиває нафтові та газові ресурси, зберігаючи екосистеми та враховуючи соціальні аспекти. Австралія базує свою систему управління надрокористуванням на прозорості та конкуренції, використовуючи аукціони для справедливого розподілу прав на видобуток. Нідерланди активно впроваджують прогресивні методи видобутку, спрямовані на зменшення впливу на довкілля. Нова Зеландія враховує культурні та традиційні аспекти в регулюванні гірничодобувної діяльності, співпрацюючи з корінними народами. Чилі, як провідний в видобутку корисних металів, демонструє успішне використання природних ресурсів як джерела доходів та працевлаштування, при цьому здійснюючи баланс між екологічними та соціальними аспектами гірничодобувної сфери. Ці приклади свідчать про те, що оптимальне управління надрокористуванням включає в себе не лише раціональний видобуток, а й справедливий розподіл ресурсів, врахування екологічних та соціальних наслідків та гнучкість у вирішенні глобальних енергетичних та екологічних викликів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ САРНЕНСЬКОГО РАЙОНУ РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз надрокористування в Рівненській області

В Рівненській області розташовані найбільші запаси бурштину в Україні – 400 тонн. Перспективні ресурси оцінюються в 1500 тонн.

Завдяки ініціативі Президента України, починаючи з 2020 року, був впроваджений ефективний механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами через відкриті електронні торги. Це ініціювало значний прогрес у регулюванні проблеми незаконного видобутку бурштину та отримання спецдозволів на геологічне вивчення та видобування цього природного ресурсу. Станом на 1 серпня 2023 року в Рівненській області через електронні аукціони реалізовано 69 спеціальних дозволів на користування бурштиновими ділянками, з них 61 на проведення геологорозвідувальних робіт з подальшим видобутком бурштину на ділянках площею до 10 гектарів, 8 – площею від 100 до 560 гектарів на проведення геологорозвідувальних робіт, в тому числі дослідно-промислового видобутку бурштину, – оперує цифрами директор Департаменту економічного розвитку і торгівлі Рівненської ОДА Костянтин Мокляк.

Бізнес виявив довіру до цих державних рішень, що відображається в активності на торгах. Участь у торгах приймається від 3 до 5 учасників, а стартова ціна значно зростає (в декілька разів) для багатьох бурштинових ділянок та інших родовищ корисних копалин загальнодержавного значення.

На момент 14.04.2023 року через електронні аукціони було реалізовано 69 спеціальних дозволів на користування бурштиновими ділянками в області. З них 61 дозвіл стосується ділянок, площа яких не перевищує 10 га, і передбачає проведення геологорозвідувальних робіт з подальшим видобутком бурштину на родовищах. Ще 8 дозволів призначено для ділянок площею від 100 до 560 га

для проведення геологорозвідувальних робіт, включаючи дослідно-промисловий видобуток бурштину.

Загальна сума всіх реалізованих спецдозволів на користування бурштиновими ділянками складає 115,8 млн. грн., з яких 36,6 млн. грн. становить вартість чотирьох бурштинових ділянок, що були продані у 2023 році. Загальні надходження від продажу спецдозволів до державного бюджету складають 79,2 млн. грн.

З цього часу спостерігаємо позитивні результати у легальному видобутку бурштину, зокрема, видобуток бурштину в області зріс в рази: у 2019 році він склав 948,7 кг, 2020 – 3448,4 кг, 2021 – 8102,9 кг, 2022 – 15862 кг, тобто майже в 17 разів у порівнянні з 2019 роком. Разом з тим, на сьогодні Інвестиційний атлас надрокористувача Держгеонадр ще нараховує 23 бурштинових ділянок в області, які можуть бути ініційовані суб'єктами господарювання для виставлення їх на наступні аукціони або номінувати (пропонувати) свої ділянки. Відповідно до вищезазначеного Закону, власнику спецдозволу на користування бурштиноносними надрами дозволяється використовувати земельну ділянку на підставі угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт, яка укладається з власником землі.

Рівненською ОДА станом на 20.12.2023 року укладено 45 угоди із власниками спеціальних дозволів, що дало їм можливість розпочати геологорозвідувальні роботи та подальший промисловий видобуток бурштину на родовищах.

З цього часу спостерігаємо позитивні результати у легальному видобутку бурштину, зокрема, видобуток бурштину в області зріс в рази: у 2019 році він склав 0,95 т, у 2022 – 15.86 т, тобто майже в 17 разів у порівнянні з 2019 роком. Таким є результат спрощення ведення бізнесу та збільшення відповідальності за незаконний видобуток бурштину.

Суб'єкти господарювання, які набули права користування ділянками бурштиноносних надр на підставі отриманих спеціальних дозволів, є Платниками рентної плати за користування надрами.

В 2022 році вищезазначеними надрокористувачами сплачено 10,4 млн. грн. рентної плати, з них 3,1 млн. грн. до місцевого бюджету, 7,3 млн. грн. надійшли до державного бюджету. За I півріччя 2023 року видобуто 11,674 т бурштину, сплачено 10,7 млн. грн. рентної плати, з них 3,2 млн. грн. до місцевого, 7,5 млн. грн. - державного бюджетів. На підприємствах, які проводять геологорозвідувальні роботи та видобуток бурштину на ділянках в області, сьогодні створено понад 300 робочих місць.

В табл.2.1. представлено Інформація про видобуток надрокористувачами бурштину та сплату рентної плати (місц.бюджет) в 2022 році

Таблиця 2.1

Інформація про видобуток надрокористувачами бурштину та сплату
рентної плати (місц.бюджет) в 2022 році

Видобуток бурштину в 2022 році:	кг	Рентна плата (тис. грн.)
1. ТОВ «Технобуд»	4115,6	1262
2. ТОВ «Центр «Сонячне ремесло»	8845	1243,9
3. ТОВ «Амберкінг»	920	240
4. ТОВ «БурПром» (Західна 1)	658,76	217,9
5. ТОВ «БурПром» (Західна 2)	559,28	
6. ТОВ «Західземресурс» (Зелена)	763,38	
7. ТОВ «Зірка Рівненщини	0	9,5
8. ДП «Бурштин України»	72	
9. ТОВ «Бізнес Еліт Груп»	48	
Разом	15982,02	2973,3

Джерело: складено автором згідно даних РДА

На рис.2.1. представлено частку підприємств по видобутку бурштину в Рівненській області, найбільшу частку займає ТОВ «Технобуд», а саме 55,34% від загальної кількості видобутого бурштин в області яке знаходиться в Вирівській сільській територіальній громаді Сарненського району Рівненської області.

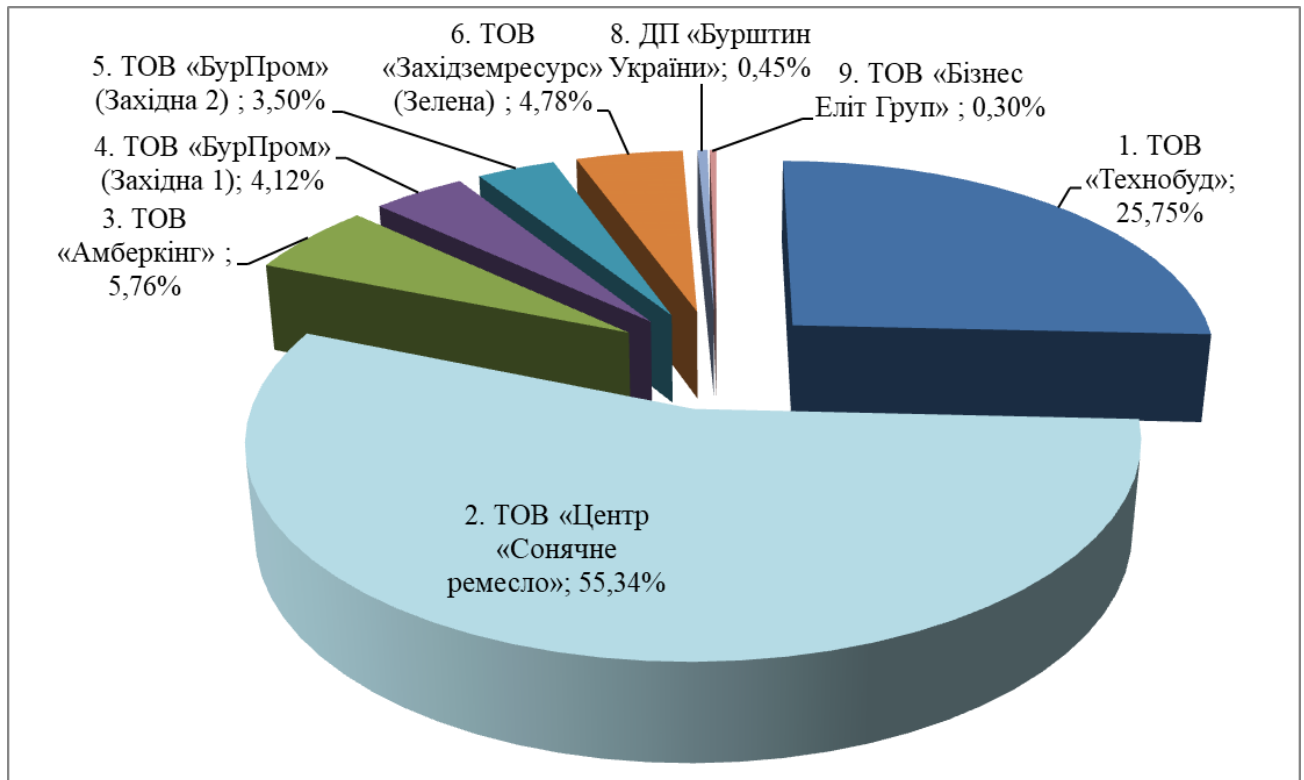

Рис.2.1. Частка підприємств по видобутку бурштину в Рівненській області

Аналізуючи дані про видобуток бурштину у 2022 році, можна визначити ключові характеристики та тенденції в цьому секторі промисловості:

1. Лідери ринку: найбільший обсяг видобутку бурштину припадає на ТОВ «Центр «Сонячне ремесло» та ТОВ «Технобуд». Ці компанії відзначаються великим внеском у загальний обсяг видобутку та, ймовірно, грають ключову роль у розвитку галузі.

2. Різноманіття учасників: аналіз також підкреслює різноманіття учасників ринку, включаючи ТОВ «Амберкінг», ТОВ «БурПром», ТОВ «Західземресурс» та інші. Це свідчить про наявність конкуренції та різноманіття бізнес-моделей у сфері видобутку бурштину.

3. Неактивні учасники: деякі компанії, зокрема ТОВ «Зірка Рівненщини», залишаються неактивними у видобутку бурштину протягом відзначеного періоду. Це може бути пов'язано з рядом факторів, таких як технічні або економічні обставини.

4. Загальний обсяг видобутку: загальний обсяг видобутку бурштину у 2022 році склав 15982,02 кг. Це свідчить про значний обсяг видобутку в галузі та вказує на важливість бурштинодобувної промисловості для регіону чи країни.

Аналіз цих аспектів дозволяє отримати глибше розуміння структури та динаміки бурштинодобувної галузі, що, в свою чергу, може слугувати основою для стратегічного планування та розвитку цього сектору в майбутньому.

Слід зазначити що найбільші поклади бурштину знаходяться в Вирівській сільській територіальній громаді Сарненського району Рівненської області.

У структурі мінерально-сировинної бази громади переважають корисні копалини будівельної групи - в основному це граніти.

За своїми фізико-механічними та хімічними властивостями будівельний камінь, що залягає на території громади, придатний як для виробництва булощебеневої продукції, так і для архітектурно-будівельних виробів.

Розвідані запаси будівельної сировини забезпечують подальший розвиток виробництва було-щебеневої продукції, облицювальних плит, будівельних розчинів тощо.

Громада володіє унікальними запасами бурштину. Разом з тим, ефективне використання корисних копалин і забезпечення при цьому охорони довкілля потребує значних фінансових ресурсів та адміністративно-організаційних заходів.

На рис.2.2. представлено поклади бурштину в Вирівській сільській територіальній громаді Сарненського району Рівненської області.

На території цієї громади діють два підприємства:

ДП «Укрбурштин» Родовище (назва та місце розташування): Олексіївка:
0.5 км. від с.Федорівка

ТОВ «Технобуд» Клесівське (Федорівська ділянка (пн.-сх.частина).

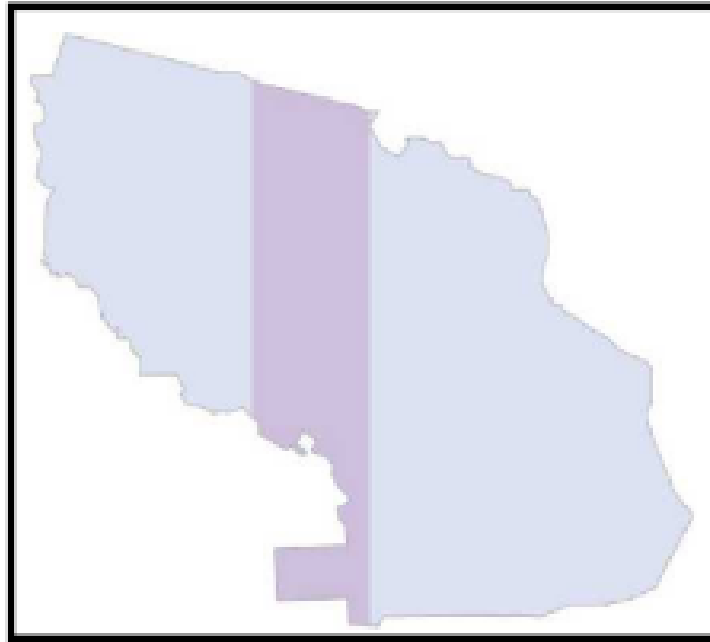

Рис.2.2. поклади бурштину в Вирівській сільській територіальній громаді
Сарненського району Рівненської області

На 16.10.2023 року в області було успішно реалізовано 70 спеціальних дозволів на користування бурштиновими ділянками, що були отримані 20 компаніями. Розподіл кількості дозволів показує стійкий інтерес до цього сектору: 6 дозволів було реалізовано в 2020 році, 46 - в 2021 році, 13 - в 2022 році та 5 - в 2023 році.

Загальна вартість спецдозволів становила понад 93 млн. грн., і ці кошти були спрямовані до державного бюджету. Проведення аукціонів щодо продажу спецдозволів виявилось результативним, що відображається в активності на торгах. Участь у торгах беруть від 3 до 5 учасників, а стартова ціна значно зростає (в декілька разів) для багатьох бурштинових ділянок, які виставлені на продаж.

Прикладом успішної торгівлі може служити зростання вартості одного із спецдозволів на користування ділянкою надр від 340 тис. грн. до 12,6 млн. грн. Це свідчить про великий інтерес бізнесу до можливостей, які надаються цими

спецдозволами, і призводить до суттєвого економічного внеску у державний бюджет.

В 2023 році Держгеонадра продовжують проводити аукціони, на яких 04.10.2023 та 10.10.2023 виставлено на продаж відповідно 3 та 2 бурштинових ділянок.

Відповідно до діючого Законодавства, власникам спецдозволів на користування бурштиноносними ділянками надр дозволяється використовувати земельні ділянки на підставі угод про проведення розвідувальних та видобувних робіт, яка укладається з власником землі. Більшість (до 90%) бурштинових ділянок розташовані на лісових землях державної власності, порушених незаконним видобутком бурштину.

Облдержадміністрацією, як власником земель державної власності, як зазначалось вище станом на 20.12.2023 року укладено 45 угод з надрокористувачами, що дало їм можливість приступити до проведення геологорозвідувальних робіт, в т.ч. досліднопромислового видобутку бурштину, а деяким до подальшого промислового видобутку бурштину на родовищах.

Угодами передбачено, що надрокористувачі за свій рахунок проводять рекультивацію земель, порушених внаслідок дослідно-промислової розробки родовищ та/або видобування бурштину, в установленому законодавством порядку відповідно до робочих проектів землеустрою, але не пізніше дати закінчення строку дії цих Угод.

У разі не проведення рекультивації порушених земель за Угодами або виявлення порушень у використанні наданих земельних ділянок, надрокористувачі зобов'язані усунути їх за свій рахунок, а також відшкодувати землекористувачу завдані збитки. Таким чином, рекультивація земель буде проведена надрокористувачами після завершення видобувних робіт на всій ділянці або відшкодована її вартість.

У порівнянні з довоєнним періодом нелегальний видобуток бурштину суттєво зменшився. Це наслідок, в першу чергу, спеціального режиму воєнного

стану, введеного в північних регіонах області, де розміщені поклади, а також завдяки злагодженим діям правоохоронних органів.

За даними держмитслужби України за період 2020 –2022 роки обсяги експорту необробленого бурштину склали 35,4 тонн, з них – 70% бурштин видобутий на Рівненщині.

Станом на 01.10.2023 надходження до Зведеного бюджету склали 16,5 млн. грн., з них до місцевого 4,9 млн. грн. (в 2022 році сплачено 10,4 млн. грн., з них 3,1 млн. грн. до місцевого бюджету).

На даний час, 20 фірм володіють спецдозволами на користування бурштиноносними ділянками надр загальною площею понад 4000 га, з них 1400 га на видобування бурштину, 2600 га на проведення геологорозвідувальних робіт з дослідно-промисловим видобутком бурштину.

На сьогоднішній день в області фіксується понад 6,5 тис. га пошкоджених земель внаслідок незаконного видобутку бурштину, зокрема 5,6 тис. га лісових та приблизно 1 тис. га сільськогосподарських земель.

У порівнянні з попереднім періодом, нелегальний видобуток бурштину значно зменшився. Це стало можливим завдяки спеціальному режиму воєнного стану в північних регіонах області, де розташовані багаті природні ресурси, а також завдяки ефективним заходам правоохоронних органів.

Щодо спроб незаконного видобутку бурштину, вони відзначаються поодинокими випадками, але не є системними і здебільшого внаслідок узгоджених заходів контролю та реагування відповідних правоохоронних органів. Протягом 2022 року розглянуто 45 листів Рівненського природного заповідника щодо незаконного видобутку бурштину-сирцю, надіслано 168 клопотань відповідним правоохоронним органам для реагування.

Разом з тим, легалізація видобутку бурштину з 2020 року дозволила створити конкурентні умови видобутку бурштину для соціально відповідального бізнесу та збільшити надходження для державного бюджету, а також сприяти розвитку громад Сарненського району. Зокрема, станом на 01 січня 2023 року реалізовано понад 60 спецдозволів на геологічне вивчення

покладів бурштину з подальшим видобуванням на території Сарненського району. Головою Рівненської обласної державної адміністрації - начальником Рівненської обласної військової адміністрації видано довіреність, згідно якої голову Сарненської районної державної адміністрації - начальника Сарненської районної військової адміністрації уповноважено бути представником Рівненської обласної державної адміністрації перед власниками спеціального дозволу на користування бурштиноносними надрами (фізичними особами та підприємствами, установами, організаціями незалежно від їх підпорядкування і форм власності) з питань укладання розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр. Відтак, не лише державний бюджет отримав суттєву підтримку для зміцнення нашої армії в умовах війни, а й окремі громади Сарненського району почали одержувати рентні платежі – 30% від легального видобутку бурштин. До прикладу, до бюджету Viriv's'koyi громади надійшло 2 037, 200 тис. грн, що у 3,0 рази більше у порівнянні з 2021 роком.

Термін відновлення цих пошкоджених земель, породжених незаконним видобутком бурштину, буде залежати від механізму рекультивації, обсягів фінансування та джерел. Процес відновлення може зайняти не менше п'яти років.

За останні роки, завдяки ініціативі Президента України, введено ефективний механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами через електронні торги, що значно врегулювало проблему незаконного видобутку бурштину. Це призвело до позитивних результатів у легальному видобутку, зростання якого було помітним: у 2019 році видобуток бурштину склав 948,7 кг, у 2020 році - 3448,4 кг, у 2021 році - 8102,9 кг, а у 2022 році - 15862 кг, що практично в 17 разів більше, ніж у 2019 році.

За період 2020-2022 років обсяги експорту необробленого бурштину становили 35,4 тонн, при чому 70% цього обсягу було видобуто на Рівненщині, яка є лідером у цьому напрямку.

2.2. Правовий механізм державного управління надрокористуванням

У даному підпункті кваліфікаційної роботи доцільно розглянути більш ширше правові механізми, які суттєво вплинули на розвиток надрокористуванням, зокрема видобутком бурштину в Україні

До введення в дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» [8] існували значні проблеми його правового регулювання, він видобувався переважно варварським методом, внаслідок чого спустошувались території та не надходили податки в бюджет. Прийняті в 2019 р. зміни в законодавстві стосовно надання надр, які містять бурштин, у користування сприяли легалізації ведення бізнесу і зростанню обсягів його видобутку.

Аналіз динаміки видобутку бурштину в Україні відображений на графіку (рис. 2.2), де вказано кількість видобутого бурштину за роками.

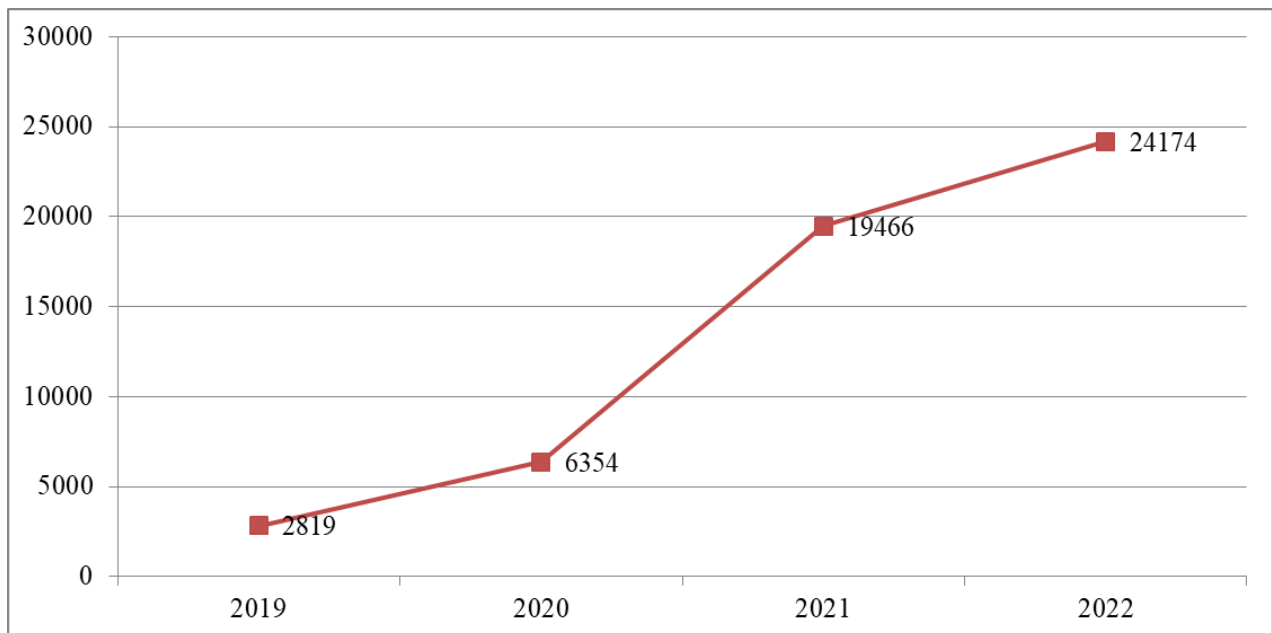

Рис.2.2. Динаміка обсягу легального видобутку бурштину впродовж 2019-2022 рр. в Україні

Джерело: побудовано автором на підставі [7]

У 2019 році обсяг становив 2819 кг, у 2020 році – 6354 кг, у 2021 році – 19466 кг, а в 2022 році досягнув вражаючого показника у 24174 кг. Отже, за минулий рік обсяг видобутку збільшився в 8,5 рази порівняно з 2019 роком [7].

Цей істотний приріст в обсягах видобутку бурштину може свідчити про позитивні та стабільні тенденції у сфері бурштинодобування в Україні. Важливо відзначити, що у 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення, спостерігається суттєве зниження активності нелегальних видобувачів бурштину. Це може свідчити про ефективні заходи контролю та реагування, вжиті відповідними правоохоронними органами.

Зазначеним вище Законом [8] були внесені зміни і до Кримінального кодексу України, тобто значним чином була підвищена відповідальність за видобуток на незаконному рівні, збут та переробку корисних копалин та за ухилення від здійснення рекультивації земель – до 170 тис. грн. або обмеження чи позбавленням волі на термін до 8р. з конфіскацією майна. Доцільно також відзначити, що в 2022 р. була затверджена методика нарахування збитків за несанкціонований видобуток корисних копалин, отже, починаючи з квітня 2023 р. Держгеонадрам має право право їх нараховувати [9].

Стаття 58. Порушення вимог щодо видобутку корисних копалин. Видобування корисних копалин з використанням обладнання, яке не пройшло відповідно до закону обов'язкову сертифікацію, - тягне за собою накладення штрафу на громадян від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дія, передбачена частиною першою цієї статті, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке ж порушення, - тягне за собою накладення штрафу на громадян і посадових осіб від трьохсот до шестисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Верховна Рада ухвалила Закон від 04.02.2020 року «Про внесення зміни до статті 252 Податкового кодексу України щодо упорядкування розміру ставки рентної плати за користування надрами для видобування бурштину».

Відповідне рішення підтримали 390 народних депутатів при мінімально необхідних 226-ти, повідомляє кореспондент Укрінформу. Згідно з документом, ставка рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин (бурштину) зменшилася з 25% до 10%. Відповідну зміну внесено до пункту 252.20 статті 252 Податкового кодексу. Також закон доповнює «Перехідні положення» нормою про те, що передбачається тимчасово встановити ставку рентної плати за користування надрами для видобування бурштину, визначену пунктом 252.20 статті 252 цього кодексу: до 31 грудня 2020 року включно – у розмірі 5%, а до 31 грудня 2021 року включно – у розмірі 8%.

Можна зробити висновки, що разом з спрощенням правил початку та введення бізнесу з видобутку бурштину зросла і прозорість даного виду діяльності, був посилений контроль та відповідальність. В результаті реформування, бюджети регіонів, на території яких ведеться видобуток бурштину, вже отримали додаткові кошти: 10% від вартості з кожного видобутого кг бурштину сплачуються у вигляді ресурсної ренти в держбюджет [7]. За підсумками 2022 року, було сплачено приблизно 20 млн.грн. ренти за користування бурштиноносними надрами, 30% з яких були спрямовані до бюджетів територіальних громад [7].

Проте, існують і проблеми в даній сфері, зокрема найбільш постраждалим регіоном від варварських дій копачів бурштину є Рівненська область, зокрема одним з районів, де бурштин видобувається значними обсягами є Сарненський район, наразі в області перебуває на обліку більш 6,5 тис.га земель, які були пошкоджені внаслідок незаконного видобутку бурштину. Термін відновлення зазначених земель складає більше 5 років. У регіоні наявні ділянки, які можуть бути відновлені більше десяти років внаслідок невчасної рекультивациі чи інших факторів, дані ділянки ще довго лишатимуться пустелею.

Таким чином, незважаючи на військові дії та надто складну економічну ситуацію в Україні, легальний ринок бурштину діє ефективніше, ніж в попередні роки. Відповідно, посилення контролю та відповідальності має

призвести до ще більшого підвищення прозорості даної діяльності, ще більше виведе її з тіні та повністю усуне бажання знищувати природу варварським використанням землі або ж призведе до нерентабельності бурштинові злочини.

2.3. Ефективність прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр»

Кабмін постановою від 06.10.2021 N 1038 затвердив Типову угоду про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр.

Передумовами прийняття даної постанови слугував Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт», в якому детально розглянуто всі аспекти щодо доцільності ефективного державного управління в напрямку видобутку бурштину.

Зростання ціни на бурштин на світовому ринку дорогоцінного каміння та низький рівень зайнятості в регіонах покладів, корупція, фактично відсутність відповідальності за незаконне видобування корисних копалин, відносна дешевизна та простота технології кустарного видобування бурштину через його приповерхнєве залягання спричинили катастрофічні масштаби нелегального видобування каменю.

Україна займає друге місце в світі за запасами бурштину. При цьому офіційно країна щорічно видобуває близько чотирьох тонн, що становить майже 5% від реального видобутку бурштину в Україні.

Недосконале правове регулювання користування надрами, складність процедури отримання спеціального дозволу на користування надрами, необхідність отримання цілої низки дозволів, рішень для початку видобування корисних копалин перешкоджає залученню потенційних інвесторів для вкладання коштів у розробку бурштинових родовищ.

У результаті надмірного адміністративного навантаження на сьогодні значною мірою бурштин видобувається методами, наслідком яких є руйнування екосистем території. Головними чинниками негативного впливу є нелегальне видобування бурштину у значних масштабах, що призвело до порушення екосистем, недостатній обсяг фінансування робіт, пов'язаних зі зменшенням впливу на навколишнє природне середовище, зумовленого розробкою родовищ та не проведенням рекультивації вироблених ділянок, передусім Полісся.

Економічними наслідками є збитки у лісовому та водному господарстві, деградація ґрунтів, втрата для держави значних обсягів бурштину-сирцю, що набагато перевищують обсяг законного видобування.

З метою правового врегулювання відносин щодо користування надрами задля видобування бурштину, припинення незаконного його видобутку, а також створення сприятливих умов для розвитку в Україні відповідної галузі економіки, залучення у цю галузь інвестицій та нових технологій, зростання рівня життя населення в місці видобування бурштину, забезпечення охорони навколишнього природного середовища під час видобування бурштину та рекультивації порушених земель було прийнято Закон України від 19.12.2019 № 402-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» (далі – Закон), що набрав чинності 29 грудня 2019 року.

Законом внесено зміни до ряду законодавчих актів, зокрема до Земельного кодексу України.

Так, главу 15 Земельного кодексу України доповнено статтею 97¹ «Обов'язки користувачів бурштиноносними надрами, що проводять розвідувальні роботи та/або видобування бурштину», відповідно до якої власнику спеціального дозволу на користування бурштиноносними надрами дозволяється використовувати земельну ділянку на підставі угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт, що укладається із власником землі та/або за погодженням із землекористувачем, із обов'язковим затвердженням оцінки запасів у встановленому законодавством порядку після

проведення геологічного вивчення на відповідній ділянці бурштиноносних надр. Типова форма зазначеної угоди затверджується Кабінетом Міністрів України.

Зважаючи на викладене, Мінекономіки розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт» (далі – проект постанови).

Причиною виникнення проблеми є недосконалість механізму правового регулювання відносин щодо користування надрами з метою видобування бурштину, потреба припинення незаконного видобування бурштину, забезпечення охорони навколишнього природного середовища та рекультивації порушених земель.

Прийняття проекту постанови дозволить знизити регуляторний тиск на суб'єктів господарювання, що є користувачами бурштиноносних надр та проводять розвідувальні роботи та/або видобування бурштину.

Затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт є заходом, направленим на встановлення зрозумілих та прозорих для суб'єктів господарювання вимог, уникнення можливості їх суб'єктивного застосування, а також для усунення (мінімізацію) корупційних чинників за різними категоріями факторів типових функцій діяльності відповідних установ.

Цілі державного регулювання.

Проект постанови передбачає затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт, що стане однією з ланок вирішення глобальної проблеми на шляху провадження законної діяльності з видобування бурштину та стимулюючим фактором для суб'єктів господарювання щодо провадження законної діяльності з видобування бурштину.

Реалізація положень проекту постанови сприятиме спрощенню виконання регуляторних процедур та створенню сприятливих умов суб'єктам господарювання для провадження законної діяльності з видобування бурштину.

Кількість суб'єктів господарювання, що підпадають під дію регулювання акта, дорівнює кількості надрокористувачів, що отримуватимуть спеціальні дозволи на користування бурштиноносними надрами та використовуватимуть земельну ділянку на підставі угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт, що укладається із власником землі та/або за погодженням із землекористувачем, із обов'язковим затвердженням оцінки запасів у встановленому законодавством порядку після проведення геологічного вивчення на відповідній ділянці бурштиноносних надр.

Стосовно ефективності прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр», можна визначити кілька ключових аспектів:

1 Прозорість та Регулювання :

– Створення «Типової угоди» є кроком у напрямку систематизації індустрії видобутку бурштину. Це дозволяє уникнути непорозумінь та конфліктів, встановлюючи чіткі правила для всіх сторін. Регулювання видобутку бурштину стає ефективнішим завдяки впровадженню стандартів, що полегшує контроль та забезпечує дотримання екологічних та соціальних норм.

– Прозорість в угодах між державою і видобувачами бурштину сприяє відкритості та доступності інформації для громадськості. Це дозволяє ефективніше відстежувати та контролювати процеси видобутку, а також гарантує, що прибутки від цієї діяльності справедливо розподіляються між всіма зацікавленими сторонами, включаючи місцеве населення та органи влади.

– Типова угода може також містити положення про відповідальність за екологічні збитки та забезпечувати впровадження сучасних технологій та практик для зменшення негативного впливу видобутку на навколишнє середовище.

– Завдяки стандартизації через «Типову угоду», можливо забезпечити високий рівень якості та ефективності управління видобутком бурштину, що сприяє стабільності галузі та залученню інвестицій.

Узагальнюючи, «Типова угода» є інструментом, який сприяє прозорості, регулюванню та стандартизації відносин у галузі видобутку бурштину, сприяючи сталому розвитку і забезпеченню інтересів усіх зацікавлених сторін.

2. Правова Рамка: Угода визначає правові засади та відповідальність сторін, що створює стабільну правову рамку для діяльності у сфері бурштинодобування. Це сприяє уникненню конфліктів та забезпечує захист інтересів обох сторін.

- правова визначеність: угода визначає чіткі права та обов'язки кожної сторони в контексті бурштинодобування. Це включає визначення власності на родовища, правила використання природних ресурсів та інші ключові аспекти.

- ліцензування та регулювання: угода визначає процедури ліцензування для видобувачів бурштину, що регулюють видобуток та забезпечують відповідність законам та стандартам. Це сприяє справедливій конкуренції та контролю за відповідністю нормативам.

- відповідальність та санкції: угода визначає відповідальність за порушення умов та правил, встановлених угодою. Це може включати санкції та штрафи за невиконання зобов'язань, що сприяє дотриманню сторонами умов угоди.

- екологічні та соціальні стандарти: угода може включати положення щодо екологічних та соціальних стандартів, які повинні дотримуватися видобувачами бурштину. Це сприяє відповідальному та сталому видобутку.

- механізми вирішення конфліктів: угода може передбачати механізми вирішення конфліктів, такі як арбітраж чи медіація, для швидкого та ефективного вирішення суперечок між сторонами.

- моніторинг та звітність: угода може встановлювати системи моніторингу та звітності, щоб забезпечити стеження за виконанням умов угоди та забезпечити прозорість перед громадськістю.

- захист прав людини та працівників: угода може включати положення, які гарантують захист прав людини та працівників у галузі бурштинодобування, враховуючи соціальні вимоги та стандарти.

В цілому, правова рамка, встановлена угодою, створює стійку основу для діяльності у сфері бурштинодобування, забезпечуючи порядок та взаємну відповідальність між усіма сторонами.

3. Залучення Інвестицій: забезпечення прозорих та стабільних правил за допомогою угоди може стимулювати інвестиційний інтерес у секторі бурштинодобування:

- стабільність та передбачуваність: угода забезпечує стабільні та передбачувані умови для діяльності у секторі бурштинодобування. Це є ключовим фактором, що стимулює інвестиційний інтерес, оскільки підприємства шукають середовище, де можна розраховувати на довгостроковий успіх своїх інвестицій;

- прозорість та чесність: прозорі умови угоди створюють довіру серед інвесторів, дозволяючи їм чітко розуміти умови свого участі в проектах бурштинодобування. Це сприяє більш активному залученню інвестицій;

- гарантії прав та власності: забезпечення гарантій прав та власності шляхом угоди робить інвестиції менш ризикованими, оскільки підприємства можуть бути впевнені в законності та стабільності своїх інтересів;

- підтримка інфраструктури: угода може включати положення про підтримку розвитку необхідної інфраструктури для бурштинодобування. Це робить регіон привабливішим для інвесторів, які можуть бачити готовність влади забезпечити необхідні умови для ефективної діяльності;

- стимулюючі заходи: угода може передбачати стимулюючі заходи для інвесторів, такі як податкові пільги або інші фінансові пільги. Це може сприяти збільшенню інвестиційного інтересу та прискорити розвиток галузі;

- партнерство з державою: угода може визначати роль держави як партнера для інвесторів, що зменшує ризик та створює умови для взаємовигідного співробітництва;

- привертання закордонних інвесторів: забезпечення стабільної та прозорої правової рамки може зробити регіон привабливим для закордонних інвесторів, що може значно розширити потенціал фінансування проектів.

Узагальнюючи, угода служить ключовим інструментом для створення привабливого інвестиційного клімату в секторі бурштинодобування, сприяючи розвитку галузі та створенню нових можливостей для бізнесу.

4. Нагляд та контроль: Угода включає механізми стеження та контролю за проведенням робіт, що сприяє додержанню стандартів та уникненню порушень. Це є важливим аспектом для забезпечення ефективності та відповідності вимогам:

- моніторинг робіт: угода визначає механізми та частоту моніторингу розвідувальних та видобувних робіт. Це дозволяє стежити за виконанням умов угоди та вчасно виявляти будь-які невідповідності або проблеми;

- технічний контроль: угода може включати в себе вимоги до використання сучасних технічних засобів для моніторингу, таких як системи геолокації, відеоспостереження та інші технології для ефективного контролю за роботами;

- звітність та інформування: в угоді можуть бути встановлені вимоги щодо регулярної звітності здійснювачів робіт щодо їхніх дій, включаючи обсяги видобутку, використання ресурсів та інші параметри. Це створює прозорість та забезпечує необхідну інформацію для контролю;

- екологічний моніторинг: угода може передбачати системи моніторингу для оцінки впливу видобутку на природне середовище. Це дозволяє вчасно реагувати на можливі екологічні ризики та мінімізувати негативний вплив;

- незалежні аудити: угода може передбачати проведення незалежних аудитів для перевірки додержання умов угоди та виявлення можливих порушень. Це створює об'єктивний механізм контролю;

- відповідальність за порушення: угода визначає відповідальність за будь-які порушення умов, включаючи можливі санкції та штрафи для тих, хто не дотримується встановлених стандартів;

- участь спільноти: угода може передбачати механізми для включення місцевої громади в процес стеження та контролю, забезпечуючи, що їхні обґрунтовані обурення та спостереження беруться до уваги.

Загалом, механізми стеження та контролю, визначені угодою, є важливими для забезпечення ефективності та додержання вимог у сфері бурштинодобування, сприяючи сталому та відповідальному розвитку галузі.

5 Соціальні програми та ініціативи:

- соціальні програми та ініціативи: «Типова угода» може включати положення про обов'язок видобувачів реалізовувати соціальні програми та ініціативи в місцевих громадах, такі як освіта, охорона здоров'я, розвиток інфраструктури та інші соціальні проекти;

- забезпечення працівників: угода може містити положення, що гарантують соціальні та лабораторні права працівників, такі як справедливі умови праці, безпека на робочому місці, а також доступ до медичного обслуговування та соціального захисту;

- консультації та залучення громадськості: угода може враховувати право місцевої громади на консультації та інформування щодо видобувних проектів, а також забезпечити можливість громадськості висловлювати свої погляди та обурення;

- збереження культурної спадщини: угода може містити заходи для збереження та підтримки культурної спадщини місцевих спільнот, забезпечуючи взаємоповагу та уникнення негативного впливу на традиції.

- фонди на спільноту: видобувачі можуть зобов'язуватися створювати фонди на підтримку місцевих ініціатив, які сприяють розвитку громад та покращенню їхнього благополуччя;

- соціальні партнерства: угода може сприяти розвитку соціальних партнерств між видобувачами та місцевими громадами, що дозволяє спільно вирішувати соціальні та економічні питання;
- відповідальний туризм: якщо видобування бурштину пов'язане з туризмом, угода може передбачати заходи для розвитку відповідального туризму, сприяючи збереженню природних та культурних ресурсів.
- гендерна рівність: угода може включати положення щодо гендерної рівності та відсутності дискримінації у сфері зайнятості та сприяти рівній участі жінок та чоловіків у видобутковій діяльності.

Загалом, ефективність «Типової угоди» визначається її здатністю до створення балансу між інтересами держави та бізнесу, забезпеченням прозорості та правового захисту, а також сприянням сталому розвитку сектору бурштинодобування.

Висновки до розділу 2

В Рівненській області розташовані найбільші запаси бурштину в Україні – 400 тонн. Перспективні ресурси оцінюються в 1500 тонн. Завдяки ініціативі Президента України, починаючи з 2020 року, був впроваджений ефективний механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами через відкриті електронні торги. Це ініціювало значний прогрес у регулюванні проблеми незаконного видобутку бурштину та отримання спецдозволів на геологічне вивчення та видобування цього природного ресурсу. Станом на 1 серпня 2023 року в Рівненській області через електронні аукціони реалізовано 69 спеціальних дозволів на користування бурштиновими ділянками, з них 61 на проведення геологорозвідувальних робіт з подальшим видобутком бурштину на ділянках площею до 10 гектарів, 8 – площею від 100 до 560 гектарів на проведення геологорозвідувальних робіт, в тому числі дослідно-промислового видобутку бурштину, Рівненською ОДА станом на 20.12.2023 року укладено 45 угоди із власниками спеціальних дозволів, що дало їм можливість розпочати геологорозвідувальні роботи та подальший промисловий видобуток бурштину

на родовищах. Слід зазначити що найбільші поклади бурштину знаходяться в Вирівській сільській територіальній громаді Сарненського району Рівненської області. Аналізуючи дані про видобуток бурштину у 2022 році, можна визначити ключові характеристики та тенденції в цьому секторі промисловості: лідери ринку: найбільший обсяг видобутку бурштину припадає на ТОВ «Центр «Сонячне ремесло» та ТОВ «Технобуд». Ці компанії відзначаються великим внеском у загальний обсяг видобутку та, ймовірно, грають ключову роль у розвитку галузі. Різноманіття учасників: аналіз також підкреслює різноманіття учасників ринку, включаючи ТОВ «Амберкінг», ТОВ «БурПром», ТОВ «Західземресурс» та інші. Це свідчить про наявність конкуренції та різноманіття бізнес-моделей у сфері видобутку бурштину. Неактивні учасники: деякі компанії, зокрема ТОВ «Зірка Рівненщини», залишаються неактивними у видобутку бурштину протягом відзначеного періоду. Це може бути пов'язано з рядом факторів, таких як технічні або економічні обставини. Загальний обсяг видобутку: загальний обсяг видобутку бурштину у 2022 році склав 15982,02 кг. Це свідчить про значний обсяг видобутку в галузі та вказує на важливість бурштинодобувної промисловості для регіону чи країни.

До введення в дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» існували значні проблеми його правового регулювання, він видобувався переважно варварським методом, внаслідок чого спустошувались території та не надходили податки в бюджет. Прийняті в 2019 р. зміни в законодавстві стосовно надання надр, які містять бурштин, у користування сприяли легалізації ведення бізнесу і зростанню обсягів його видобутку. У 2019 році обсяг становив 2819 кг, у 2020 році – 6354 кг, у 2021 році – 19466 кг, а в 2022 році досягнув вражаючого показника у 24174 кг. Отже, за минулий рік обсяг видобутку збільшився в 8,5 рази порівняно з 2019 роком. Цей істотний приріст в обсягах видобутку бурштину може свідчити про позитивні та стабільні тенденції у сфері бурштинодобування в Україні. Важливо відзначити, що у 2022 році, з початком повномасштабного

вторгнення, спостерігається суттєве зниження активності нелегальних видобувачів бурштину. Це може свідчити про ефективні заходи контролю та реагування, вжиті відповідними правоохоронними органами. Зазначеним вище Законом були внесені зміни і до Кримінального кодексу України, тобто значним чином була підвищена відповідальність за видобуток на незаконному рівні, збут та переробку корисних копалин та за ухилення від здійснення рекультивації земель – до 170 тис. грн. або обмеження чи позбавленням волі на термін до 8р. з конфіскацією майна. Доцільно також відзначити, що в 2022 р. була затверджена методика нарахування збитків за несанкціонований видобуток корисних копалин, отже, починаючи з квітня 2023 р. Держгеонадрам має право право їх нараховувати. Можна зробити висновки, що разом з спрощенням правил початку та введення бізнесу з видобутку бурштину зросла і прозорість даного виду діяльності, був посилений контроль та відповідальність. В результаті реформування, бюджети регіонів, на території яких ведеться видобуток бурштину, вже отримали додаткові кошти: 10% від вартості з кожного видобутого кг бурштину сплачуються у вигляді ресурсної ренти в держбюджет. За підсумками 2022 року, було сплачено приблизно 20 млн.грн. ренти за користування бурштиноносними надрами, 30% з яких були спрямовані до бюджетів територіальних громад

Кабмін постановою від 06.10.2021 N 1038 затвердив Типову угоду про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр. Передумовами прийняття даної постанови слугував Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт», в якому детально розглянуто всі аспекти щодо доцільності ефективного державного управління в напрямку видобутку бурштину. Стосовно ефективності прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр», можна визначити кілька ключових аспектів: прозорість та регулювання : Угода визначає правові засади та відповідальність сторін, що створює стабільну правову рамку для діяльності

у сфері бурштинодобування. Це сприяє уникненню конфліктів та забезпечує захист інтересів обох сторін. Залучення інвестицій: забезпечення прозорих та стабільних правил за допомогою угоди може стимулювати інвестиційний інтерес у секторі бурштинодобування. Нагляд та контроль: угода включає механізми стеження та контролю за проведенням робіт, що сприяє додержанню стандартів та уникненню порушень. Це є важливим аспектом для забезпечення ефективності та відповідності вимогам. Соціальні програми та ініціативи. Загалом, ефективність «Типової угоди» визначається її здатністю до створення балансу між інтересами держави та бізнесу, забезпеченням прозорості та правового захисту, а також сприянням сталому розвитку сектору бурштинодобування.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАДРОКОРИСТУВАННЯ

3.1. Заходи покращення системи державного управління використанням надр

Покращення системи державного управління використанням надр є важливим завданням для забезпечення ефективного використання природних ресурсів та максимізації користі для суспільства.

В табл.3.1. представлено заходи покращення системи державного управління використанням надр.

Таблиця 3.1

Заходи покращення системи державного управління використанням надр

№	Заходи	Опис	Ефективність
1	Транспарентність та відкритість	Забезпечення публічного доступу до інформації про використання надр, включаючи договори, ліцензії та прибутки, щоб громадяни мали можливість відстежувати та контролювати цей процес.	Забезпечення публічного доступу до інформації покращить відстеження та контроль за використанням надр, зробивши цей процес більш прозорим та відкритим для громадськості.
2	Ефективна ліцензійна політика	Розроблення чіткої та справедливої ліцензійної політики для видобутку природних ресурсів, враховуючи соціальні та екологічні вимоги.	Чітка ліцензійна політика сприятиме оптимальному використанню природних ресурсів, забезпечуючи врахування соціальних та екологічних аспектів, що підвищить загальну ефективність.
3	Моніторинг та контроль	Впровадження сучасних технологій для моніторингу видобутку та використання надр з метою запобігання незаконному видобутку та зменшення впливу на навколишнє середовище.	Використання сучасних технологій підвищить точність моніторингу, забезпечуючи ефективний контроль над видобутком та мінімізацію негативного впливу на природу.

Продовження табл.3.1

1	2	3	4
4	Участь громадськості	Залучення громадськості до прийняття рішень щодо видобутку та використання надр, щоб враховувати різні точки зору та інтереси громадськості.	Активна участь громадськості сприятиме врахуванню широкого спектру думок та забезпечить ефективніші стратегії управління природними ресурсами.
5	Створення фондів для сталого розвитку	Встановлення фондів або механізмів для збору коштів від видобутку природних ресурсів та їх використання на розвиток соціальних та екологічних проєктів.	Створення фондів сприятиме сталому використанню природних ресурсів та забезпечить фінансування для проєктів, спрямованих на підтримку екології та суспільства.
6	Екологічна оцінка	Проведення обов'язкової екологічної оцінки перед розпочатком будь-яких проєктів з видобутку надр для визначення можливих негативних впливів та розробки заходів з їх зменшення.	Екологічна оцінка гарантує раціональне використання природних ресурсів та мінімізацію екологічного впливу, що сприяє сталому розвитку.
7	Партнерство з приватним сектором	Співпраця з приватним сектором для залучення інвестицій та передових технологій у видобуток та використання надр.	Партнерство з приватним сектором дозволить впровадження передових технологій та забезпечить фінансову підтримку для розвитку галузі видобутку.
8	Законодавчі зміни	Активна робота над вдосконаленням законодавства, що регулює видобуток та використання надр, для забезпечення відповідності сучасним вимогам та викликам.	Зміни в законодавстві допоможуть адаптувати регулюючі механізми до сучасних викликів, що підвищать ефективність управління природними ресурсами.

Джерело: складено автором

Покращення системи державного управління використанням надр є важливим завданням для забезпечення ефективного використання природних ресурсів та максимізації користі для суспільства. Нижче подано кілька можливих заходів для досягнення цієї мети:

1 Транспарентність та відкритість у сфері використання надр є важливими аспектами для забезпечення публічної довіри, ефективного управління та відповідального використання природних ресурсів. Щоб забезпечити ці принципи, можна впровадити кілька ключових практик:

- публічний доступ до інформації: забезпечення онлайн-публікації інформації про всі договори та ліцензії, пов'язані з видобутком природних ресурсів. Створення веб-порталів, на яких можна легко знаходити та аналізувати інформацію щодо використання надр.

- звітність: регулярна публікація звітів щодо використання надр, включаючи фінансові результати та екологічні впливи. Організація громадських слухань та консультацій для обговорення планів використання надр.

- участь громадян: сприяння активній участі громадян у процесах прийняття рішень щодо видобутку природних ресурсів. Забезпечення можливості громадян висловлювати свої погляди та вносити пропозиції.

- аудит та незалежний контроль: залучення незалежних аудиторів для перевірки виконання умов договорів та ліцензій. Створення незалежних органів або комісій, які здійснюватимуть моніторинг та контроль за дотриманням прозорості.

- освіта та інформаційна кампанія: здійснення інформаційних кампаній для підвищення освіченості громадян щодо використання надр та його впливу на середовище. Забезпечення доступу до надійної та зрозумілої інформації про процеси видобутку.

Ці заходи сприятимуть створенню відкритого та прозорого середовища, де громадяни матимуть можливість ефективно взаємодіяти з урядовими та бізнес-структурами, що займаються видобутком природних ресурсів.

2 Розробка ефективної ліцензійної політики для видобутку природних ресурсів важлива для забезпечення справедливості, стабільності та врахування соціальних та екологічних аспектів. Ось кілька пропозицій для створення такої політики:

- чіткі критерії видачі ліценцій: визначення чітких та об'єктивних критеріїв для видачі ліценцій, які враховують як економічні, так і соціальні та екологічні аспекти. Забезпечення прозорого процесу видачі ліценцій, який включає в себе участь громадськості та консультації зацікавлених сторін.

- урахування соціальних вимог: встановлення вимог до соціальної відповідальності для компаній, які отримують ліцензії на видобуток. Забезпечення участі місцевого населення у прийнятті рішень щодо ліцензій та у виготовленні планів видобутку.

- екологічні стандарти: визначення жорстких екологічних стандартів для видобутку природних ресурсів та включення їх у умови ліцензій. Встановлення механізмів моніторингу та відповідальності за порушення екологічних норм.

- ревізія та оновлення ліцензій: періодична ревізія ліцензій з метою оцінки дотримання компаніями умов ліцензій та відповідності новим соціальним та екологічним стандартам. Можливість скасування ліцензій у випадках систематичних порушень.

- підтримка малих та місцевих підприємств: введення заходів для підтримки участі малих та місцевих підприємств у видобутку природних ресурсів. Забезпечення конкурентноспроможності та рівних умов для усіх учасників ринку.

- громадський моніторинг: залучення громадських організацій та експертів до моніторингу дотримання умов ліцензій та екологічних стандартів. Забезпечення можливості громадян звертатися з скаргами та отримувати інформацію про діяльність компаній.

Ці заходи сприятимуть створенню ліцензійної політики, яка враховує не лише економічні інтереси, а й соціальні та екологічні вимоги, сприяючи сталому та відповідальному використанню природних ресурсів.

3 Впровадження сучасних технологій для моніторингу видобутку та використання надр є важливою складовою для запобігання незаконному видобутку та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Ось кілька практичних рекомендацій:

- системи супутникового моніторингу: використання супутникових технологій для відстеження змін на місцевості та визначення місць

потенційного незаконного видобутку. Регулярний аналіз супутникових зображень для виявлення відхилень від затверджених планів видобутку.

- системи дистанційного зондування: використання технік дистанційного зондування для оцінки змін у рельєфі, водних ресурсах та лісових покривах, пов'язаних з видобутком. Визначення зон високого ризику та вжиття запобіжних заходів для їх моніторингу.

- системи GPS та RFID: встановлення систем GPS на обладнанні та транспортних засобах для відстеження їх руху та місцезнаходження. Використання технологій RFID для ідентифікації та відстеження видобутого матеріалу з моменту добування до транспортування.

- системи відеомоніторингу: розгортання систем відеомоніторингу на ключових об'єктах видобутку для виявлення незаконних дій та забезпечення безпеки. Збереження записів для можливості аналізу та використання їх у розслідуванні порушень.

- сенсорна технологія: використання сенсорів для моніторингу різних параметрів, таких як рівень шуму, якість повітря, та викиди, пов'язані з видобутком. Системи автоматизованого сповіщення у випадках виявлення великих аномалій чи перевищення допустимих норм.

- інтеграція даних та аналітика: збір та аналіз інформації з різних джерел для створення повного образу процесів видобутку та їх вплив на навколишнє середовище. Використання аналітичних інструментів для прогнозування та управління ризиками.

Ці технології можуть не лише допомогти у виявленні незаконного видобутку, а й сприяти зменшенню негативного впливу на довкілля та підвищенню загальної ефективності управління природними ресурсами.

4 Залучення громадськості до прийняття рішень щодо видобутку та використання надр є важливим елементом сталого та відповідального управління природними ресурсами. Це може сприяти урахуванню різних точок зору та інтересів громадськості. Ось кілька способів, як це може бути здійснено:

- громадські консультації та слухання: проведення регулярних громадських консультацій та слухань, під час яких представники громадськості можуть висловлювати свої погляди та запропоновані зміни в сфері видобутку та використання надр.

- створення рад та комітетів: формування громадських рад або комітетів, які включають представників громадськості, вчених, представників бізнесу та громадських організацій для обговорення ключових питань та прийняття рішень.

- інформаційна прозорість: забезпечення доступу громадськості до об'єктивної та зрозумілої інформації про плани видобутку, екологічні наслідки та соціальні впливи.

- громадські обговорення проєктів: організація публічних обговорень та дебатів з участю громадськості щодо конкретних проєктів видобутку та використання надр.

- освітні програми: здійснення освітніх програм для громадськості щодо природних ресурсів, їх використання та впливу на оточуюче середовище.

- можливість подання пропозицій: створення механізмів для подання пропозицій та ініціатив громадськістю з метою покращення управління та зменшення негативних впливів.

- моніторинг громадськості: використання інструментів соціальних мереж, опитувань та інших засобів для моніторингу відношення громадськості до проєктів та рішень у сфері видобутку природних ресурсів.

Залучення громадськості до процесів прийняття рішень стосовно видобутку та використання надр може сприяти більш ефективному, справедливому та збалансованому управлінню природними ресурсами, враховуючи різноманіття інтересів та потреб різних груп населення.

5 Створення фондів для сталого розвитку, які фінансуються з видобутку природних ресурсів, може сприяти збалансованому використанню цих ресурсів

та сприяти розвитку соціальних та екологічних проектів. Ось кілька ключових елементів для встановлення таких фондів:

- легітимність та прозорість: якщо це можливо, уряд повинен встановити фонди згідно з чітким законодавством, яке гарантує їхню легітимність та прозорість. Забезпечення публічного доступу до інформації про стан фондів, витрати та проекти, які фінансуються.

- визначення чітких цілей: формулювання чітких цілей та завдань для фондів, які відображають потреби спільнот та екосистем у зоні видобутку. Установлення пріоритетів для розвитку проектів, що фінансуються фондами.

- виділення частки прибутків: установлення механізмів, за якими певна частина прибутку від видобутку природних ресурсів автоматично направляється до фондів для сталого розвитку. Врахування ринкових умов та забезпечення адекватної частки для фінансування.

- участь громадськості у прийнятті рішень: включення представників громадськості у процес прийняття рішень стосовно проектів, які фінансуються фондами. Забезпечення механізмів громадського контролю та нагляду за використанням коштів.

- фокус на сталому розвитку: спрямування фінансових ресурсів на проекти та ініціативи, які сприяють сталому розвитку та збереженню природних ресурсів. Визначення індикаторів успішності та моніторинг їх виконання.

- механізми розподілу коштів: розроблення чітких правил та механізмів розподілу коштів фондів між різними проектами та регіонами. Забезпечення адаптивності системи розподілу коштів відповідно до змін в умовах видобутку та суспільних потреб.

- активна комунікація: здійснення інформаційних кампаній для пояснення громадськості процесів використання фондів та результатах їхньої діяльності. Залучення ЗМІ та громадських організацій для підтримки інформаційної прозорості.

Створення фондів для сталого розвитку сприяє більш збалансованому та ефективному використанню природних ресурсів, забезпечуючи користь як сьогоденню, так і майбутнім поколінням.

6 Проведення обов'язкової екологічної оцінки перед розпочатком будь-яких проектів з видобутку надр є ключовим етапом для забезпечення сталого та екологічно відповідального використання природних ресурсів. Оцінка дозволяє визначити можливі негативні впливи та розробити заходи для їх зменшення. Ось декілька етапів та рекомендацій для проведення екологічної оцінки:

- визначення об'єкта оцінки: визначення меж проекту та його впливу на природне середовище. Розгляд можливих альтернатив та визначення найменш впливових варіантів.

- збір базових даних: здійснення комплексного збору інформації про екосистему, ґрунти, водні ресурси, фауну та флору у зоні впливу проекту. Врахування поточного стану довкілля та існуючих впливів від інших джерел.

- оцінка впливу: визначення потенційних впливів на природні ресурси та екосистеми. Оцінка ризиків та визначення заходів для зменшення чи уникнення негативних наслідків.

- розробка планів зменшення впливу: визначення конкретних заходів для зменшення або компенсації негативних екологічних впливів. Розробка програм відновлення та збереження природних ресурсів.

- консультація громадськості: проведення консультацій та громадських слухань для врахування думок та побажань місцевого населення. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень щодо оцінки впливу.

- оцінка впливу на біорізноманіття: аналіз впливу проекту на біорізноманіття та розробка заходів для його збереження. Врахування необхідності захисту та відновлення екосистем.

- публікація результатів: публікація результатів екологічної оцінки для громадськості та відповідних органів. Забезпечення прозорості та доступності інформації.

- моніторинг та аудит: встановлення системи моніторингу для постійного відстеження впливу проекту на довкілля під час його реалізації та після завершення. Здійснення незалежних екологічних аудитів для перевірки виконання заходів та ефективності заходів з управління впливом.

Екологічна оцінка є важливим інструментом для збалансованого та сталого використання природних ресурсів, що сприяє мінімізації негативних наслідків та збереженню природного середовища.

7 Партнерство з приватним сектором може бути ключовим фактором для розвитку ефективних та сталих проектів видобутку та використання надр. Таке співпраця може допомогти залучити інвестиції та використовувати передові технології для підвищення продуктивності та зменшення впливу на довкілля. Ось кілька ключових аспектів партнерства з приватним сектором:

- створення сприятливого інвестиційного клімату: удосконалення правового та регуляторного середовища для залучення інвестицій в сфері видобутку та використання надр. Зменшення адміністративних бар'єрів та прискорення процесів надання ліцензій.

- розроблення спільних проектів: спільна розробка та реалізація проектів з видобутку та використання природних ресурсів. Визначення взаємних інтересів та розподіл ризиків та вигод між урядом та приватним сектором.

- залучення приватних інвестицій: створення інвестиційних форумів та просування можливостей для приватного сектору у сфері видобутку. Розроблення структур фінансування, що приваблюють для приватних інвесторів.

- спільний науково-дослідницький розвиток: співпраця у галузі досліджень та розвитку нових технологій для зменшення впливу на навколишнє середовище та підвищення ефективності видобутку. Встановлення інноваційних лабораторій та центрів для спільної науково-технічної діяльності.

- корпоративна відповідальність: встановлення стандартів корпоративної відповідальності для компаній, які займаються видобутком та

використанням надр. Поширення кращих практик у сфері сталого розвитку та екологічної безпеки.

- транспарентність та облік прибутків: забезпечення транспарентності в управлінні прибутками від видобутку та використання надр. Публічний доступ до інформації про прибутки та витрати компаній у цій сфері.

- розвиток людських ресурсів: співпраця з приватним сектором для розвитку навичок та кваліфікацій місцевого населення. Забезпечення участі місцевих спільнот у вигідних програмах зайнятості та підприємництва.

Партнерство з приватним сектором може допомогти об'єднати ресурси та експертизу для досягнення спільних цілей у сфері видобутку та використання надр, забезпечуючи економічний розвиток при мінімальному впливі на навколишнє середовище.

8 Активна робота над вдосконаленням законодавства, що регулює видобуток та використання надр, є ключовим елементом сталого та відповідального управління природними ресурсами. Такі законодавчі зміни можуть створити ефективний каркас для забезпечення відповідності сучасним вимогам та викликам, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти. Ось кілька аспектів, які можуть бути враховані при таких законодавчих змінах:

- екологічні стандарти: встановлення та зміцнення стандартів щодо екологічних вимог для діяльності з видобутку та використання надр. Забезпечення регулярного оновлення стандартів відповідно до розвитку технологій та вивчення впливу на довкілля.

- прозорість та відкритість: забезпечення прозорості у вирішенні питань, пов'язаних з видобутком та використанням надр. Впровадження механізмів для публічного доступу до інформації про ліцензії, договори та прибутки від видобутку.

- участь громадськості: встановлення механізмів для активної участі громадськості у процесі прийняття рішень щодо видобутку та використання надр. Врахування поглядів та інтересів громадськості при формуванні та внесенні змін до законодавства.

- ліцензування та контроль: оновлення процесів ліцензування та нагляду за дотриманням умов видобутку. Забезпечення ефективного контролю за додержанням екологічних та соціальних стандартів.

- фінансова відповідальність: уточнення вимог до фінансових гарантій та страхових полісів для покриття можливих екологічних ризиків та шкідливих наслідків.

- інновації та технологічний прогрес: сприяння інноваціям та впровадженню передових технологій у сфері видобутку та використання надр. Створення стимулів для компаній, які впроваджують технології з меншим впливом на навколишнє середовище.

- адаптивність та перегляд законодавства: забезпечення адаптивності законодавства до змін у вимогах суспільства та розвитку наукових досліджень. Проведення періодичних оцінок ефективності та потреби внесення змін до законодавства.

Законодавчі зміни повинні сприяти сталому розвитку, ефективному використанню ресурсів та зменшенню негативного впливу на довкілля, забезпечуючи баланс інтересів різних стейкхолдерів.

Так, впровадження поданих заходів може сприяти створенню ефективної та справедливої системи управління надрами, яка враховує різноманітні інтереси суспільства, забезпечує збереження природних ресурсів та сприяє сталому розвитку. Основні переваги такої системи включають:

- справедливий розподіл користей: забезпечення справедливого розподілу прибутків від видобутку надр між різними групами населення та регіонами.

- стале використання ресурсів: встановлення екологічних стандартів та процесів моніторингу для забезпечення сталого використання природних ресурсів.

- участь громадськості: залучення громадськості до прийняття рішень стосовно видобутку та використання надр, що сприяє врахуванню різних поглядів та інтересів.
- фінансування сталого розвитку: створення фондів для сталого розвитку, які фінансуються з видобутку природних ресурсів та спрямовуються на соціальні та екологічні проекти.
- партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором для залучення інвестицій та передових технологій у видобуток та використання надр.
- ефективна ліцензійна політика: розроблення чіткої та справедливої ліцензійної політики для видобутку природних ресурсів, враховуючи соціальні та екологічні вимоги.
- екологічна оцінка: проведення обов'язкової екологічної оцінки перед розпочатком будь-яких проектів для визначення можливих негативних впливів та розробки заходів з їх зменшення.
- законодавчі зміни: активна робота над вдосконаленням законодавства для відповідності сучасним вимогам та викликам управління надрами.

Ці заходи, якщо вони впроваджені та виконані належним чином, можуть створити більш збалансований, сталий та ефективний підхід до управління природними ресурсами та забезпечити довгостроковий благополуччя для суспільства.

3.2. Напрями розробки ефективних державних механізмів покращення контролю за видобутком бурштину в Сарненському районі

Розробка ефективних державних механізмів контролю за видобутком бурштину важлива для збереження природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та підтримки сталих економічних процесів.

Напрямки розробки ефективних державних механізмів покращення контролю за видобутком бурштину представлено на рис.3.1.

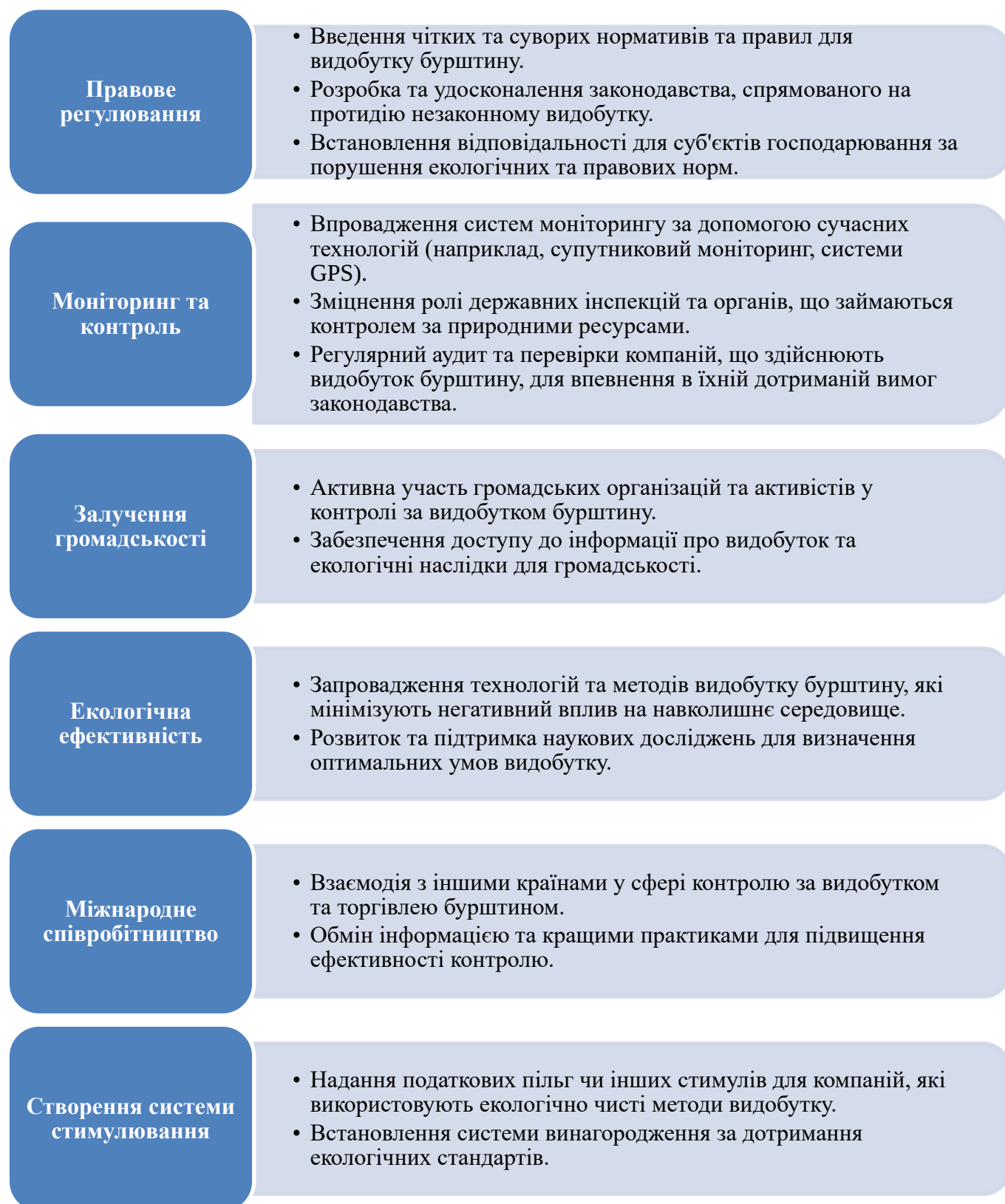

Рис.3.1. Напрямки розробки ефективних державних механізмів покращення контролю за видобутком бурштину

Розробка ефективних державних механізмів контролю за видобутком бурштину важлива для збереження природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки та підтримки сталих економічних процесів.

1. Правове регулювання: введення чітких та суворих нормативів та правил для видобутку бурштину. Розробка та удосконалення законодавства, спрямованого на протидію незаконному видобутку.

Встановлення відповідальності для суб'єктів господарювання за порушення екологічних та правових норм.

Пропозиції з правового регулювання спрямовані на створення ефективної системи контролю за видобутком бурштину. Давайте докладніше розглянемо кожен пункт:

- чіткі та суворі нормативи та правила для видобутку бурштину: розробка детальних нормативів, які визначатимуть технологічні та екологічні вимоги до видобутку бурштину. Визначення максимально припустимих обсягів видобутку на деякий період часу з урахуванням сталості ресурсу.

- протидія незаконному видобутку: вдосконалення законодавства для ускладнення незаконного видобутку, зокрема, з врахуванням сучасних технологій і методів обхідної регуляції. Сприяння міжнародній співпраці для обміну інформацією та координації заходів щодо запобігання контрабанді бурштину.

- встановлення відповідальності для суб'єктів господарювання: визначення штрафів та інших санкцій за порушення екологічних та правових норм, з урахуванням важливості природоохоронних заходів. Забезпечення прозорості системи відповідальності, включаючи публікацію інформації про порушників та їхні санкції.

- додаткові заходи можуть включати:

- Система моніторингу та звітності: Запровадження системи постійного моніторингу за видобутком та впливом на навколишнє середовище. Зобов'язання суб'єктів господарювання представляти регулярні звіти щодо своєї діяльності та виконання встановлених норм.

- Залучення громадськості та науковців: Включення громадських організацій та науковців у процес моніторингу та визначення ефективності заходів.

Ці пропозиції мають сприяти не лише збереженню природних ресурсів, але й створенню усталеної та екологічно безпечної системи видобутку бурштину.

2. Пропозиції щодо моніторингу та контролю за видобутком бурштину включають ряд заходів, які можуть підвищити ефективність системи контролю. Розглянемо їх детальніше:

- впровадження сучасних технологій моніторингу: використання супутникового моніторингу та систем GPS для стеження за точним місцезнаходженням та обсягами видобутку на ділянці. Забезпечення реального часу або практично реального оновлення даних для швидкого реагування на надзвичайні ситуації чи непередбачені обставини;

- зміцнення ролі державних інспекцій та органів контролю: посилення функцій та повноважень державних інспекцій для забезпечення ефективного контролю за видобутком бурштину. Забезпечення надійного фінансування та навчання персоналу для забезпечення їхньої компетентності у сфері екології та правопорядку;

- регулярний аудит та перевірки компаній: проведення регулярних аудитів та перевірок діяльності компаній, що здійснюють видобуток бурштину, для впевнення в їхньому дотриманні вимог законодавства. Врахування результатів аудитів при видачі ліцензій на видобуток;

- залучення сторонніх експертів: залучення незалежних експертів та наукових установ для оцінки впливу видобутку бурштину на навколишнє середовище та визначення оптимальних підходів до видобутку;

- електронна система звітності: апровадження електронних систем звітності для компаній, що здійснюють видобуток, для полегшення моніторингу та аналізу даних.

Ці заходи разом із правовим регулюванням створять систему контролю, яка буде ефективною та відповідатиме сучасним вимогам у забезпеченні сталості та екологічної безпеки під час видобутку бурштину.

3 Залучення громадськості до контролю за видобутком бурштину може відігравати важливу роль у забезпеченні прозорості, відповідальності та збереженні природних ресурсів.

Активна участь громадських організацій та активістів: прийняття співпраці з громадськими організаціями та активістами, що цікавляться екологією та природоохороною; організація регулярних зустрічей, діалогів та обговорень між представниками влади, компаніями та громадськістю.

Доступ до інформації для громадськості: забезпечення доступу до повної та зрозумілої інформації про видобуток бурштину та його вплив на навколишнє середовище. Створення платформ для публікації звітів, результатів моніторингу та інших даних, які можуть бути корисними для громадськості.

Організація громадських обговорень та консультацій: проведення громадських слухань та консультацій з питань видобутку бурштину. Залучення громадськості до процесів прийняття рішень щодо надання ліцензій та змін у законодавстві.

Громадський моніторинг: підтримка громадських ініціатив з моніторингу видобутку та впливу на довкілля. забезпечення можливостей для громадськості подавати скарги та вносити пропозиції щодо видобутку бурштину.

Освітні та інформаційні кампанії: проведення освітніх кампаній для громадськості щодо екологічних аспектів видобутку бурштину та його важливості для природи.

Ці заходи дозволять громадськості взяти активну участь у процесах моніторингу та контролю за видобутком бурштину, сприяючи таким чином більшій відкритості та відповідальності в цій галузі.

4 Екологічна ефективність у видобутку бурштину може бути досягнута завдяки впровадженню інноваційних технологій та наукових підходів. Ось кілька пропозицій для досягнення цієї мети:

- 1) екологічно чисті технології видобутку:
 - використання технологій, що мінімізують використання хімічних речовин та інших шкідливих речовин;
 - розробка та впровадження методів видобутку, які не завдають шкоди розташованим поруч екосистемам.
- 2) використання відновлюваних джерел енергії:
 - перехід до використання відновлюваних джерел енергії для енергозабезпечення видобуткових процесів;
 - зменшення викидів парникових газів шляхом заміщення традиційних джерел енергії більш екологічно чистими альтернативами.
- 3) наукові дослідження та моніторинг:
 - підтримка наукових досліджень для визначення оптимальних умов видобутку бурштину, які забезпечують мінімальний вплив на навколишнє середовище;
 - регулярний моніторинг впливу видобутку на водні ресурси, ґрунти та рослинність.
- 4) ефективне використання ресурсів:
 - впровадження методів, спрямованих на зменшення відходів та використання відходів у виробничих процесах;
 - пошук альтернативних використань бурштинових відходів, щоб уникнути негативного впливу на навколишнє середовище.
- 5) Стандарти екологічної сертифікації:
 - встановлення стандартів та системи сертифікації для позначення екологічно чистого видобутку бурштину;
 - заохочення компаній дотримуватися цих стандартів як умови для отримання ліцензій.

Ці заходи сприятимуть створенню більш екологічно ефективної системи видобутку бурштину, що дозволить забезпечити збалансований розвиток галузі та збереження навколишнього середовища.

5 Міжнародне співробітництво в сфері контролю за видобутком та торгівлею бурштином може сприяти ефективнішій регуляції галузі та захисту природних ресурсів.

Створення міжнародних стандартів: Розробка єдиної системи міжнародних стандартів для видобутку бурштину та торгівлі ним. Спільна робота з іншими країнами для визначення найкращих практик та стандартів екологічної безпеки.

Створення спільних моніторингових програм: встановлення спільних моніторингових програм для обміну інформацією щодо обсягів видобутку, екологічних впливів та дотримання правил. Розробка механізмів для спільного аналізу та оцінки даних.

Обмін інформацією та найкращими практиками: забезпечення відкритого обміну інформацією між країнами щодо видобутку та торгівлі бурштином. Організація міжнародних конференцій та семінарів для обговорення кращих практик у галузі екологічно відповідального видобутку.

Спільна боротьба з незаконним видобутком: створення спільних програм та стратегій для боротьби з незаконним видобутком та контрабандою бурштину. Співпраця у розслідуванні та обміні розвідувальною інформацією між правоохоронними органами країн.

Розвиток міжнародних правових рамок: укладення міжнародних договорів та угод для стандартизації та регулювання видобутку та торгівлі бурштином. Розвиток міжнародних механізмів вирішення конфліктів та порушень в сфері видобутку бурштину.

Міжнародне співробітництво є ключовим чинником у збереженні природних ресурсів та забезпеченні сталості галузі видобутку бурштину. Це також допомагає створювати спільні підходи до регулювання та захисту довкілля.

6 Створення системи стимулювання для компаній, які використовують екологічно чисті методи видобутку бурштину, може стимулювати збереження

природних ресурсів та впровадження екологічно відповідальних практик. Ось кілька ідей щодо такої системи:

Формування екологічно відповідального підходу в галузі видобутку та промисловості передбачає застосування комплексу заходів і стимулів. Зокрема, податкові пільги та зниження податкових ставок можуть стимулювати компанії, які використовують екологічно чисті методи видобутку. Важливим елементом є встановлення системи премій за досягнення певних екологічних стандартів, що підштовхує підприємства до впровадження екологічних інновацій. Фінансова підтримка для досліджень та інновацій, через гранти та інші механізми, сприяє розвитку технологій, спрямованих на зменшення екологічного впливу. Ліцензування та доступ до ресурсів можуть надавати переваги екологічно відповідальним компаніям у видачі ліцензій та отриманні пріоритетного доступу до видобувкових ділянок. Важливим аспектом є також введення системи сертифікації та маркування, яка заохочує компанії отримувати екологічні сертифікати та використовувати екологічно чисті лейбли на своїх продуктах. Окрім цього, підтримка навчання та навичок у сфері екологічно відповідального видобутку через створення навчальних програм та надання стимулів для інвестування компаніями у навчання персоналу є ефективними інструментами впровадження екологічних стандартів у виробництво. Ці заходи не лише сприятимуть заохоченню компаній впроваджувати екологічно чисті методи, але й створять позитивні стимули для сталого розвитку галузі видобутку бурштину.

Встановлення системи винагородження за дотримання екологічних стандартів відображає важливий підхід до стимулювання сталих практик у галузі видобутку бурштину. Комбінування і адаптація стратегічних напрямків може справді забезпечити більшу ефективність. Давайте розглянемо, як можна поєднати деякі із зазначених напрямків для створення комплексної системи стимулювання:

1. Екологічні пільги та стимули:

- Податкові пільги для компаній, які впроваджують екологічно чисті технології та методи видобутку.

- Створення спеціальних стимулів для компаній, які досягають визначених екологічних стандартів.

2. Ліцензування та доступ до ресурсів:

- Умови для отримання ліцензій можуть включати вимогу до дотримання конкретних екологічних стандартів.

- Пріоритетний доступ до видобувкових ділянок для компаній, які мають високі показники екологічної відповідальності.

3. Сертифікація та маркування:

- Використання сертифікатів як підстави для надання податкових переваг чи інших фінансових стимулів.

- Можливість використовувати екологічно чисті лейбли на продукції як додатковий засіб для отримання винагород.

4. Спільні моніторингові програми:

- Участь у спільних міжнародних програмах моніторингу може слугувати підставою для отримання стимулів від уряду чи міжнародних фондів.

- Отримання фінансової підтримки за умови активної участі у спільних екологічних ініціативах.

Ця комбінація заходів може створити систему, в якій компанії, що приділяють увагу екологічним питанням, матимуть реальні стимули для впровадження екологічно чистих практик. Такий підхід сприяє досягненню балансу між економічною діяльністю та дбайливим ставленням до довкілля.

3.3. Застосування штучного інтелекту в держаному управлінні надкористуванням в Сарненському районі

Використання штучного інтелекту (ШІ) в державному управлінні може значно полегшити процеси прийняття рішень, оптимізувати роботу державних структур і підвищити ефективність вирішення різних завдань. Що стосується

надкористування (overuse), важливо враховувати етичні та правові аспекти використання ШІ, а також забезпечувати адекватний контроль і регулювання.

Використання ШІ в державному управлінні надкористування має свої переваги.

Аналіз даних за допомогою алгоритмів машинного навчання виявляється ключовим інструментом для оптимізації державного управління та прийняття обґрунтованих рішень. Величезні обсяги даних, які генеруються в сучасному світі, вимагають нових підходів до їхнього аналізу, і використання штучного інтелекту дозволяє максимально використовувати цей потенціал. Застосування алгоритмів машинного навчання дозволяє урядовим органам не лише швидко, але й ефективно аналізувати масиви інформації, виявляти приховані залежності та прогнозувати можливі тенденції. Це може бути використано для передбачення економічного зростання, оцінки ефективності реформ, аналізу громадської думки та визначення стратегій розвитку. Зокрема, машинне навчання може автоматизувати обробку великого обсягу даних, враховуючи різноманітні фактори та взаємозв'язки, що дозволяє уряду отримувати глибокі інсайти. Однак важливо забезпечити етичний та безпечний аналіз даних, здатний зберігати конфіденційність і захищати особисті дані громадян. Цей підхід сприяє розвитку інтелектуальної системи підтримки прийняття рішень, яка може стати ключовим інструментом для сучасного та ефективного управління державою.

Прогнозування за допомогою систем штучного інтелекту стає важливим інструментом для державного управління, дозволяючи урядовим органам більш точно аналізувати та передбачати ризики та події, що впливають на країну. Використання ШІ для прогнозування дозволяє оптимізувати процеси прийняття рішень та ефективно реагувати на зміни в економіці, соціумі та інших галузях. Інтелектуальні алгоритми можуть аналізувати великі обсяги даних, враховуючи різноманітні фактори, тенденції та взаємозв'язки. Це дозволяє урядовим органам визначати потенційні загрози та можливості, що спрощує прийняття стратегічних рішень. Прогнозування на основі ШІ також сприяє більш

ефективному плануванню стратегій відповіді на економічні, соціальні чи політичні кризи. Автоматизовані системи можуть швидко реагувати на зміни в обстановці та надавати рекомендації для оптимального управління ресурсами та розвитку. Однак для успішного впровадження цих систем важливо забезпечити точність аналізів, враховуючи різноманіття факторів, і водночас дотримуватися етичних та юридичних стандартів, зокрема, щодо захисту конфіденційності та безпеки особистих даних громадян. Такий підхід до прогнозування на основі ШІ може стати потужним інструментом для розумного та стратегічного державного управління.

Використання штучного інтелекту (ШІ) для ефективного вирішення проблем у державному управлінні стає критично важливим фактором для оптимізації роботи та максимізації використання ресурсів. Автоматизація рутинних задач, що реалізована за допомогою ШІ, відкриває шлях для покращення ефективності та уникнення надкористування робочого часу. ШІ може бути впроваджений для автоматизації процесів, таких як обробка документів, моніторинг ефективності програм, аналіз даних про витрати та інші рутинні завдання. Це дозволяє працівникам урядових структур звільнити час, який раніше витрачався на монотонну роботу, і зосередитися на стратегічних аспектах та вирішенні складних проблем. Однак важливо зберігати баланс між автоматизацією та людською ініціативою, уникати виникнення соціальних проблем, таких як безробіття, та враховувати потреби в перепідготовці персоналу. Також необхідно приділяти увагу етичним аспектам використання ШІ, щоб забезпечити справедливе та ефективне вирішення завдань, сприяючи підвищенню продуктивності та якості роботи урядових органів.

Розробка інтелектуальних систем підтримки прийняття рішень (ІСППР) з використанням штучного інтелекту (ШІ) визнається ключовою стратегією для покращення ефективності та точності урядових рішень. ІСППР, що базуються на ШІ, спрощують процеси прийняття рішень, надаючи комплексний аналіз та рекомендації з використанням великих обсягів даних та алгоритмів машинного навчання. Ці системи можуть враховувати різні аспекти, такі як соціальні,

економічні, технологічні та політичні, аби надати повний обсяг інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Вони можуть автоматично аналізувати великі обсяги даних, розпізнавати закономірності та навіть передбачати можливі наслідки різних варіантів рішень. Доцільним є також враховувати етичні аспекти використання ШІ в системах прийняття рішень, забезпечуючи прозорість, конфіденційність та справедливість в обробці інформації. Також важливо надавати можливість урядовим чиновникам вручну перевіряти та коригувати рекомендації системи, забезпечуючи гнучкість та контроль над процесом прийняття рішень. Використання ШІ у ІСППР відкриває перспективи для підвищення швидкості та якості урядових рішень, сприяючи оптимізації роботи урядових органів та підвищенню їхньої реактивності до змін в суспільстві та економіці.

Використання штучного інтелекту (ШІ) в галузі кібербезпеки є критично важливим для держав, оскільки кіберзагрози стають все більш складними та розповсюдженими. ШІ може бути впровадженою для виявлення та запобігання кібератак, забезпечуючи високий рівень захисту державних інформаційних систем.

Одним із ключових напрямків використання ШІ у кібербезпеці є аналіз великих обсягів даних для виявлення аномалій та вразливостей в мережах. Алгоритми машинного навчання можуть визначати незвичайні патерни та вчасно реагувати на потенційні загрози. Також, ШІ може бути використаний для автоматизації процесів виявлення та реагування на інциденти, зменшуючи час реакції та мінімізуючи можливі наслідки. Урядові органи можуть використовувати ШІ для розвитку систем передбачення та аналізу ризиків кібербезпеки. Це включає в себе передбачення можливих сценаріїв кібератак, оцінку потенційних вразливостей та розробку стратегій відновлення в разі інцидентів. Однак важливо враховувати етичні та конфіденційність питання при роботі з кіберданими, а також забезпечити відповідність захисних заходів ШІ стандартам кібербезпеки. Використання ШІ у кібербезпеці дозволяє

державам бути впереду за кіберзагрозами та ефективно захищати свої інформаційні ресурси в сучасному цифровому середовищі.

Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надзорно-користуванням потребує певних заходів (рис.3.1.)

Рис.3.1. Ключові аспекти для впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надзорно-користуванням

Нижче наведено більш ширше описання.

1 Етика та прозорість в сфері використання штучного інтелекту (ШІ) в державному управлінні вимагають визначення чітких меж і етичних стандартів. Це означає встановлення конкретних правил та обмежень для застосування ШІ з метою забезпечення відповідального та етичного використання цієї технології у владних структурах.

Зокрема, важливо визначити етичні принципи, які повинні керувати розробкою, впровадженням та використанням систем ШІ в управлінських процесах. Це може включати у себе заборону використання ШІ для порушення прав людини, а також встановлення прозорих процедур і механізмів контролю для уникнення можливих негативних наслідків.

Визначення чітких меж також передбачає встановлення рамок для обсягу застосування ШІ в різних аспектах державного управління, щоб уникнути можливих зловживань та конфліктів інтересів. Це сприятиме створенню довіри громадськості до використання ШІ в управлінських практиках та сприятиме сталому розвитку технологій в цьому напрямку.

2 Правовий фреймворк для контролю за використанням штучного інтелекту (ШІ) та захисту прав громадян вимагає ретельної розробки відповідного законодавства. Це включає в себе створення юридичних норм, які визначають умови та обмеження для розробки, впровадження та використання ШІ в різних сферах життя.

У такому законодавстві слід визначити права та обов'язки сторін, які застосовують ШІ, зокрема, владних структур, компаній і розробників технологій. Важливо встановити чіткі стандарти безпеки та конфіденційності даних, а також визначити відповідальність за можливі негативні наслідки використання ШІ.

Правовий фреймворк також повинен передбачати механізми нагляду та контролю за використанням ШІ, а також процедури вирішення конфліктів та порушень. Забезпечення прозорості у використанні та визначення принципів справедливості допоможе уникнути виникнення непорозумінь та забезпечить довіру громадськості до цих технологій.

Крім того, важливо враховувати етичні аспекти та права громадян у законодавстві, щоб забезпечити баланс між розвитком технологій та захистом основних прав і свобод людини.

3 Забезпечення високого рівня безпеки та конфіденційності в контексті використання штучного інтелекту (ШІ) передбачає впровадження комплексу заходів, таких як шифрування даних, використання стандартів безпеки, управління доступом, аудит безпеки та гарантії приватності. Ці заходи спрямовані на запобігання несанкціонованому доступу до особистої інформації, мінімізацію ризиків витоку конфіденційних даних та забезпечення відповідності встановленим стандартам безпеки. Паралельно важливо

проводити регулярне тренування персоналу для усвідомлення ризиків та відповідального використання ШІ, що сприятиме створенню довіри до цих технологій у сфері збереження та обробки особистої інформації.

4 Залучення експертів у галузі штучного інтелекту (ШІ) та представників громадськості для нагляду та консультування є ключовим елементом забезпечення відповідального використання цієї технології. Це передбачає активне залучення кваліфікованих фахівців для визначення етичних стандартів, розробки кращих практик та визначення потенційних ризиків, пов'язаних з використанням ШІ.

Експертне консультування також може включати представників громадськості, щоб забезпечити широкий спектр поглядів та врахувати соціальні аспекти впровадження ШІ. Цей підхід сприяє створенню рівноваги між технічною ефективністю та загальними цілями суспільства, враховуючи потреби та обурення громадян.

Залучення експертів і представників громадськості в процес прийняття рішень допомагає підвищити прозорість, відповідальність та довіру до використання ШІ в різних сферах, таких як державне управління, бізнес чи наукові дослідження.

5 Забезпечення навчання та розвитку фахівців у галузі штучного інтелекту (ШІ) є критичним елементом для успішного впровадження цих технологій на відповідному рівні. Це передбачає розробку освітніх програм, орієнтованих на навчання специфічних навичок та компетенцій, пов'язаних із застосуванням ШІ в різних сферах.

Навчання повинно охоплювати не лише технічні аспекти розробки та управління системами ШІ, але й етичні, правові та соціальні виміри використання цих технологій. Фахівці повинні бути свідомі потенційних викликів і ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ, та мати здатність вирішувати етичні питання.

Крім того, важливо створити можливості для постійного навчання та розвитку, оскільки область ШІ швидко розвивається, і фахівці повинні бути

готові до впровадження новітніх рішень та технологій. Це може включати у себе участь у професійних тренінгах, конференціях, а також залучення до наукових досліджень та практичних проектів у сфері ШІ. Забезпечення сталого розвитку фахівців у галузі ШІ є важливим кроком для забезпечення ефективного та етичного використання цих технологій у різних галузях.

Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням є складним та масштабним завданням. Нижче представлений загальний стратегічний план, який може слугувати основою для розробки конкретного плану впровадження штучного інтелекту в конкретному державному секторі.

В табл. 3.3. представлено стратегічний план Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням.

Таблиця 3.3

Стратегічний план впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням в Сарненському районі

Назва	Визначення	Характеристика
Стратегічні цілі	Ціль 1: Підвищення ефективності управління	застосування штучного інтелекту для аналізу та оптимізації процесів надрокористування з метою забезпечення ефективності і оптимального використання ресурсів.
	Ціль 2: Покращення прийняття рішень	розробка інтелектуальних систем для аналізу даних, прогнозування та прийняття обґрунтованих рішень у сфері надрокористування.
	Ціль 3: Забезпечення сталого розвитку	використання штучного інтелекту для моніторингу та управління екологічними аспектами надрокористування з метою забезпечення сталого розвитку.
Операційні заходи	1. Аналіз потреб і можливостей	проведення глибокого аналізу сучасного стану управління надрокористуванням, ідентифікація потреб та можливостей впровадження штучного інтелекту.
	2. Створення інфраструктури	розробка та впровадження інфраструктури для збору, зберігання та обробки великих обсягів даних, необхідних для штучного інтелекту
	3. Розробка та імплементація алгоритмів	розробка та впровадження алгоритмів машинного навчання та інших методів штучного інтелекту для вирішення конкретних завдань управління надрокористуванням.

Продовження табл.3.2.

1	2	3
Операційні заходи	4. Навчання персоналу	організація тренінгів та навчання персоналу для роботи з новими технологіями та системами, впроваджені з використанням штучного інтелекту.
	5. Забезпечення безпеки та конфіденційності	розробка та впровадження систем захисту для забезпечення безпеки та конфіденційності оброблюваних даних.
Інструменти досягнення	1. Розробка інтегрованих платформ	створення інтегрованих платформ для управління надрокористуванням, які включають в себе різні інструменти штучного інтелекту.
	2. Партнерства та співпраця	встановлення партнерств та співпраця з приватним сектором, академічними установами та іншими державами для обміну досвідом та технологіями.
	3. Залучення інноваційних стартапів	підтримка інноваційних стартапів, які розробляють технології штучного інтелекту для сфери надрокористування.
Фінансування	1. Державне фінансування	виділення бюджетних коштів для реалізації стратегії впровадження штучного інтелекту в управління надрокористуванням.
	2. Залучення інвестицій	Активний пошук можливостей для залучення інвестицій від приватних компаній, міжнародних організацій та інших джерел.
	3. Створення фінансових стимулів	Введення фінансових стимулів для компаній, що розробляють та впроваджують інноваційні рішення в області штучного інтелекту для управління надрокористуванням.

Джерело: складено автором

Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням є складним та масштабним завданням. Нижче представлений загальний стратегічний план, який може слугувати основою для розробки конкретного плану впровадження штучного інтелекту в конкретному державному секторі.

Стратегічні цілі:

1 Використання штучного інтелекту для аналізу та оптимізації процесів надрокористування має на меті підвищення ефективності управління. Цей підхід дозволяє систематично оцінювати та раціоналізувати використання ресурсів, сприяючи оптимальній управлінській діяльності. Штучний інтелект

застосовується для аналізу великого обсягу даних, ідентифікації паттернів та автоматизації прийняття рішень, що сприяє вдосконаленню стратегій надрокористування та раціональному розподілу ресурсів, забезпечуючи тим самим високий рівень ефективності управління.

2 Створення інтелектуальних систем, спрямованих на аналіз даних, прогнозування та прийняття обґрунтованих рішень в галузі надрокористування, сприяє покращенню процесу прийняття управлінських рішень. Ці системи використовують алгоритми штучного інтелекту для обробки великих обсягів інформації, що дозволяє точно аналізувати та розпізнавати патерни у даних.

Додатково, такі інтелектуальні системи забезпечують можливість ефективного прогнозування майбутніх тенденцій у сфері надрокористування, що дозволяє управлінцям приймати відповідальні та обґрунтовані рішення. Це сприяє підвищенню стратегічної обізнаності, а також допомагає уникати непередбачуваних проблем та ризиків. Такий підхід в сфері надрокористування сприяє більш ефективному управлінню ресурсами та забезпечує сталий розвиток.

3 Застосування штучного інтелекту в контексті моніторингу та управління екологічними аспектами надрокористування відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку. Штучний інтелект використовується для систематичного збору та аналізу даних про використання природних ресурсів, викиди, зміни в екосистемах та інші параметри, пов'язані з надрокористуванням.

Це дозволяє розробляти ефективні стратегії та приймати рішення, спрямовані на збереження природних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля та підтримку сталого розвитку. Інтелектуальні системи можуть автоматично моніторити екологічні параметри, вчасно виявляти небезпечні тенденції та надавати рекомендації з покращення ситуації.

Загалом, використання штучного інтелекту в екологічному моніторингу та управлінні надрокористуванням сприяє створенню більш стійких та екологічно

збалансованих систем управління, сприяючи досягненню цілей сталого розвитку.

Операційні заходи:

1 Аналіз потреб і можливостей в управлінні надрокористуванням передбачає глибоке дослідження сучасного стану цього процесу для ідентифікації можливостей та визначення потреб у впровадженні штучного інтелекту. Цей аналіз охоплює автоматизацію завдань, обґрунтування вигід, технічні можливості, підготовку персоналу та врахування правових та етичних аспектів. Результати цього етапу надають основу для розроблення стратегій впровадження штучного інтелекту, спрямованих на підвищення ефективності та сталість управління надрокористуванням.

2 Створення та впровадження інфраструктури для збору, зберігання та обробки обширних обсягів даних є ключовим етапом в реалізації системи штучного інтелекту для управління надрокористуванням. Цей процес включає розробку механізмів для систематичного збору різноманітних даних, створення потужних та безпечних систем для їх зберігання, розробку алгоритмів для ефективної обробки та аналізу цих даних, а також впровадження заходів безпеки та конфіденційності. Інфраструктура повинна бути інтегрована з існуючими системами управління, забезпечуючи сумісність та підтримуючи високий рівень функціональності, що дозволяє використовувати потенціал штучного інтелекту для ефективного управління ресурсами та надрокористуванням.

3 Розробка та впровадження алгоритмів машинного навчання та інших методів штучного інтелекту у систему управління надрокористуванням є стратегічним кроком для оптимізації процесів та прийняття обґрунтованих рішень. Цей етап включає визначення конкретних завдань, обробку та підготовку даних, вибір та розробку відповідних алгоритмів, їх імплементацію та тестування, а також інтеграцію з управлінською системою. Результатом є створення інтелектуальної системи, яка допомагає вирішувати конкретні

завдання управління надкористуванням, покращуючи точність прогнозування та раціоналізуючи прийняття управлінських рішень.

4 Організація тренінгів та навчання персоналу становить важливий етап у впровадженні нових технологій, заснованих на штучному інтелекті. Цей процес включає проведення спеціалізованих тренінгів, визначення експертів, практичне застосування знань через виконання завдань та сценаріїв, а також створення механізмів для постійної підтримки та обміну досвідом. Навчання персоналу сприяє не лише ефективній роботі з новими технологіями, але й підвищує мотивацію та професійний рівень команди, що визначально для успішної інтеграції систем штучного інтелекту в робочі процеси та забезпечення їхньої оптимальної ефективності.

5 Забезпечення безпеки та конфіденційності в контексті впровадження систем штучного інтелекту включає аналіз потенційних ризиків, розробку та впровадження систем захисту, вдосконалення процесів аудиту для моніторингу безпеки, навчання персоналу щодо засобів захисту і відповідність законодавству. Цей комплексний підхід не лише спрямований на запобігання можливим загрозам та несанкціонованому доступу, але й на збереження довіри до обробки даних, що є критичним для успішної та безпечної експлуатації систем штучного інтелекту.

Інструменти досягнення:

1 Розробка інтегрованих платформ для управління надкористуванням є стратегічним напрямком, включаючи різноманітні інструменти штучного інтелекту. Ці платформи створюють комплексні рішення, об'єднуючи в собі розроблені алгоритми машинного навчання, системи аналізу даних та інші технології для ефективного моніторингу та оптимізації процесів надкористування. Їхня інтеграція дозволяє забезпечити не лише високу ефективність управління ресурсами, але й вдосконалені аналітичні можливості для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

2 Створення партнерств та співпраця з приватним сектором, академічними установами та іншими країнами є стратегічним кроком для

обміну досвідом та технологіями в контексті управління надрокористуванням. Ці партнерства сприяють створенню інноваційних рішень, розвитку передових технологій та експертного обміну, що сприяє підвищенню рівня ефективності управління ресурсами та сталому розвитку. Взаємодія з різними секторами та галузями також розширює можливості впровадження штучного інтелекту в управлінські практики надрокористування.

3 Залучення інноваційних стартапів, спеціалізуючихся на розробці технологій штучного інтелекту для сфери надрокористування, є важливою стратегією. Ця ініціатива сприяє не лише стимулюванню творчості та впровадженню передових рішень, але й розвитку індустрії через підтримку перспективних інновацій, які мають потенціал впливати на оптимізацію управління ресурсами та підвищення сталості. Це також сприяє створенню екосистеми, де новатори можуть обмінюватися досвідом та співпрацювати для досягнення спільних цілей у сфері надрокористування.

Фінансування:

1 Державне фінансування, яке передбачає виділення бюджетних коштів для реалізації стратегії впровадження штучного інтелекту в управління надрокористуванням, є ключовим кроком для успішної інтеграції цих інновацій в сферу управління. Це фінансування сприяє проведенню досліджень, впровадженню пілотних проектів, освіті та навчанню, розвитку інфраструктури та масштабуванню успішних ініціатив. Такий підхід сприяє покращенню ефективності управління ресурсами та вирішенню проблем надрокористування.

2 Стратегія залучення інвестицій передбачає активний пошук можливостей для залучення фінансування від приватних компаній, міжнародних організацій та інших джерел. Це включає в себе проведення переговорів, розробку привабливих інвестиційних пропозицій та встановлення стратегічних партнерств. Залучення інвестицій допомагає не лише забезпечити фінансові ресурси для реалізації проектів з впровадження штучного інтелекту, але й створює потужний катализатор для розвитку інновацій та підтримує

розширення обсягів досліджень і розвитку, сприяючи тим самим вдосконаленню технологій та управлінських практик.

3 Стратегічний підхід до залучення інвестицій передбачає енергійний пошук можливостей для отримання фінансування від приватних компаній, міжнародних організацій та інших джерел. Це включає проведення ефективних переговорів, розробку привабливих інвестиційних пропозицій та встановлення стратегічних партнерств. Залучення інвестицій не лише гарантує необхідні фінансові ресурси для успішної реалізації проектів із впровадження штучного інтелекту, але також служить потужним катализатором для прискорення розвитку інновацій та розширення обсягів досліджень і розвитку, сприяючи вдосконаленню технологій та управлінських практик в сфері управління надрокористуванням.

Це лише загальний план, і його слід адаптувати під конкретні умови та потреби державного сектору. Також важливо враховувати етичні та правові аспекти використання штучного інтелекту в державному управлінні.

Висновки до розділу 3

Впровадження розроблених заходів покращення системи державного управління використання надр а саме: транспарентність та відкритість, ефективна ліцензійна політика, моніторинг та контроль, участь громадськості, створення фондів для сталого розвитку, екологічна оцінка, партнерство з приватним сектором, законодавчі змін, може сприяти створенню ефективної та справедливої системи управління надрами, яка враховує різноманітні інтереси суспільства, забезпечує збереження природних ресурсів та сприяє сталому розвитку. Основні переваги такої системи включають: справедливий розподіл користей: забезпечення справедливого розподілу прибутків від видобутку надр між різними групами населення та регіонами; стале використання ресурсів: встановлення екологічних стандартів та процесів моніторингу для забезпечення сталого використання природних ресурсів; участь громадськості: залучення громадськості до прийняття рішень стосовно видобутку та використання надр,

що сприяє врахуванню різних поглядів та інтересів; фінансування сталого розвитку: створення фондів для сталого розвитку, які фінансуються з видобутку природних ресурсів та спрямовуються на соціальні та екологічні проекти; партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором для залучення інвестицій та передових технологій у видобуток та використання надр; ефективна ліцензійна політика: розроблення чіткої та справедливої ліцензійної політики для видобутку природних ресурсів, враховуючи соціальні та екологічні вимоги; екологічна оцінка: проведення обов'язкової екологічної оцінки перед початком будь-яких проектів для визначення можливих негативних впливів та розробки заходів з їх зменшення; законодавчі зміни: активна робота над вдосконаленням законодавства для відповідності сучасним вимогам та викликам управління надрами. Ці заходи, якщо вони впроваджені та виконані належним чином, можуть створити більш збалансований, сталий та ефективний підхід до управління природними ресурсами та забезпечити довгостроковий благополуччя для суспільства.

Розробка та ефективна реалізація державних механізмів контролю за видобутком бурштину є невід'ємною складовою для забезпечення екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та сприяння сталому економічному розвитку. Систематичне закріплення чітких нормативів, активна участь громадськості, впровадження сучасних технологій моніторингу та посилення міжнародного співробітництва у цій сфері формують цілісний підхід, спрямований на створення стійких та ефективних механізмів управління бурштиновими ресурсами. Це сприятиме не лише попередженню негативних екологічних наслідків, але й забезпечить сталість екосистем та підтримку суспільно-економічного зростання. Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням представляє собою стратегічно значущий крок для досягнення оптимальної ефективності та раціонального використання ресурсів. За допомогою цього стратегічного плану можливе покращення не лише процесів управління, але й якості прийняття рішень, прогнозування та вирішення комплексних проблем надрокористування.

З аналізу потреб випливає, що надрокористування вимагає інноваційних підходів, і тут штучний інтелект може виступити як ключовий каталізатор. Створення інфраструктури для обробки великих обсягів даних, розробка та імплементація розумних алгоритмів, а також підготовка кваліфікованого персоналу є критичними етапами. Залучення інноваційних технологій, співпраця з приватним сектором та академічними установами розширюють можливості впровадження. Розробка інтегрованих платформ дозволяє створити комплексні системи управління, які враховують багатовимірність проблем надрокористування. Фінансування грає ключову роль, і тут розуміння важливості державного фінансування, приватних інвестицій та фінансових стимулів допомагає створити стійку екосистему. Це може сприяти не лише впровадженню технологій, але й створенню інноваційного середовища та прискоренню темпів розвитку. Загалом, стратегічний план визначає важливі кроки для створення інтелектуальної системи управління, яка відповідає викликам надрокористування, сприяє сталому розвитку та максимізує соціально-економічний вплив.

Використання штучного інтелекту в державному управлінні може значно поліпшити ефективність рішень та оптимізувати процеси, проте важливо уникати надмірного застосування. Забезпечення етичного та законодавчого контролю, збереження безпеки та конфіденційності даних, а також активна участь експертів є ключовими для забезпечення успішної і сбалансованої імплементації штучного інтелекту в державних структурах. Розробка та ефективна реалізація державних механізмів контролю за видобутком бурштину є невід'ємною складовою для забезпечення екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та сприяння сталому економічному розвитку. Систематичне закріплення чітких нормативів, активна участь громадськості, впровадження сучасних технологій моніторингу та посилення міжнародного співробітництва у цій сфері формують цілісний підхід, спрямований на створення стійких та ефективних механізмів управління бурштиновими ресурсами. Це сприятиме не лише попередженню негативних екологічних

наслідків, але й забезпечить сталість екосистем та підтримку суспільно-економічного зростання. Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням представляє собою стратегічно значущий крок для досягнення оптимальної ефективності та раціонального використання ресурсів. За допомогою цього стратегічного плану можливе покращення не лише процесів управління, але й якості прийняття рішень, прогнозування та вирішення комплексних проблем надрокористування. З аналізу потреб випливає, що надрокористування вимагає інноваційних підходів, і тут штучний інтелект може виступити як ключовий каталізатор. Загалом, стратегічний план визначає важливі кроки для створення інтелектуальної системи управління, яка відповідає викликам надрокористування, сприяє сталому розвитку та максимізує соціально-економічний вплив.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

1. Державне управління надрокористуванням представляє собою комплексну систему правових, організаційних та економічних заходів, спрямованих на збереження та раціональне використання природних ресурсів, що містяться у надрах землі. Ця система має за мету не лише ефективне використання багатств підземного світу, але й забезпечення сталого розвитку, збереження екосистем та екологічної стійкості. На шляху до досягнення цих цілей, державне управління впроваджує механізми контролю, регулювання та стимулювання. Це включає в себе ведення державного обліку родовищ, запасів корисних копалин, а також управління водними ресурсами. Створюються державні баланси запасів, а проведення геологічного контролю сприяє ефективному використанню ресурсів. Організаційна структура включає функції з видачі спеціальних дозволів на користування надрами та контролю за їхнім дотриманням. Держава також здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр та геологічними дослідженнями, забезпечуючи безпеку та раціональне використання цих ресурсів. Організація геологічного вивчення, стандартизація, сертифікація та реалізація фундаментальних та прикладних наукових досліджень є також важливими компонентами державного управління надрокористуванням. Ці заходи спрямовані на розвиток мінерально-сировинної бази, забезпечуючи наукову підтримку прогнозування родовищ, пошук та розвідку корисних копалин. Враховуючи економічні та екологічні аспекти, держава створює необхідні умови для сталого та відповідального використання надр країни.

2. У результаті вивчення інформації про еволюцію управління геологічними ресурсами в Україні можна зробити наступні висновки: період 1957-1991 років: Заснування та реорганізація різних геологічних установ та служб в СРСР, що призвело до утворення Міністерства геології УРСР, яке об'єднало різні геологічні організації та трести. 1991-2001 роки: перехід до незалежності призвів до реформ в управлінні геологічними ресурсами.

Заснування Державного геологічного комітету, що згодом перетворився на Міністерство геології України. 2001-2011 роки: період інтенсивних змін та реорганізацій, включаючи ліквідацію та створення нових установ. Утворення Державної геологічної служби та її ліквідація в подальшому. Після 2011 року: переформатування управління геологічними ресурсами, включаючи створення Державної служби геології та надр України, яка виконує різноманітні функції, від реєстрації родовищ до контролю за користуванням надрами. Загальний висновок полягає в тому, що система управління геологічними ресурсами в Україні пройшла численні зміни та реформи протягом років, що відображає постійні трансформації в галузі та наголошує важливість ефективного користування та збереження природних ресурсів для сталого розвитку країни.

3. В світовому контексті існує кілька прикладів кращого досвіду управління надрокористуванням. Країни, такі як Канада, Норвегія, Австралія, Нідерланди, Нова Зеландія та Чилі, визначають нові стандарти в цій галузі. Канада, наприклад, забезпечує сталість видобутку через систему ліцензування та регулювання, враховуючи екологічні аспекти. У Норвегії державна компанія Equinor спільно з урядом успішно розвиває нафтові та газові ресурси, зберігаючи екосистеми та враховуючи соціальні аспекти. Австралія базує свою систему управління надрокористуванням на прозорості та конкуренції, використовуючи аукціони для справедливих розподілу прав на видобуток. Нідерланди активно впроваджують прогресивні методи видобутку, спрямовані на зменшення впливу на довкілля. Нова Зеландія враховує культурні та традиційні аспекти в регулюванні гірничодобувної діяльності, співпрацюючи з корінними народами. Чилі, як провідний в видобутку корисних металів, демонструє успішне використання природних ресурсів як джерела доходів та працевлаштування, при цьому здійснюючи баланс між екологічними та соціальними аспектами гірничодобувної сфери. Ці приклади свідчать про те, що оптимальне управління надрокористуванням включає в себе не лише раціональний видобуток, а й справедливий розподіл ресурсів, врахування

екологічних та соціальних наслідків та гнучкість у вирішенні глобальних енергетичних та екологічних викликів.

4. В Рівненській області розташовані найбільші запаси бурштину в Україні – 400 тонн. Перспективні ресурси оцінюються в 1500 тонн. Завдяки ініціативі Президента України, починаючи з 2020 року, був впроваджений ефективний механізм продажу спеціальних дозволів на користування надрами через відкриті електронні торги. Це ініціювало значний прогрес у регулюванні проблеми незаконного видобутку бурштину та отримання спецдозволів на геологічне вивчення та видобування цього природного ресурсу. Станом на 1 серпня 2023 року в Рівненській області через електронні аукціони реалізовано 69 спеціальних дозволів на користування бурштиновими ділянками, з них 61 на проведення геологорозвідувальних робіт з подальшим видобутком бурштину на ділянках площею до 10 гектарів, 8 – площею від 100 до 560 гектарів на проведення геологорозвідувальних робіт, в тому числі дослідно-промислового видобутку бурштину, Рівненською ОДА станом на 20.12.2023 року укладено 45 угоди із власниками спеціальних дозволів, що дало їм можливість розпочати геологорозвідувальні роботи та подальший промисловий видобуток бурштину на родовищах. Слід зазначити що найбільші поклади бурштину знаходяться в Вирівській сільській територіальній громаді Сарненського району Рівненської області. Аналізуючи дані про видобуток бурштину у 2022 році, можна визначити ключові характеристики та тенденції в цьому секторі промисловості: лідери ринку: найбільший обсяг видобутку бурштину припадає на ТОВ «Центр «Сонячне ремесло» та ТОВ «Технобуд». Ці компанії відзначаються великим внеском у загальний обсяг видобутку та, ймовірно, грають ключову роль у розвитку галузі. Різноманіття учасників: аналіз також підкреслює різноманіття учасників ринку, включаючи ТОВ «Амберкінг», ТОВ «БурПром», ТОВ «Західземресурс» та інші. Це свідчить про наявність конкуренції та різноманіття бізнес-моделей у сфері видобутку бурштину. Неактивні учасники: деякі компанії, зокрема ТОВ «Зірка Рівненщини», залишаються неактивними у видобутку бурштину протягом відзначеного періоду. Це може бути пов'язано з

рядом факторів, таких як технічні або економічні обставини. Загальний обсяг видобутку: загальний обсяг видобутку бурштину у 2022 році склав 15982,02 кг. Це свідчить про значний обсяг видобутку в галузі та вказує на важливість бурштинодобувної промисловості для регіону чи країни.

5. До введення в дію Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про видобуток бурштину та інших корисних копалин» існували значні проблеми його правового регулювання, він видобувався переважно варварським методом, внаслідок чого спустошувались території та не надходили податки в бюджет. Прийняті в 2019 р. зміни в законодавстві стосовно надання надр, які містять бурштин, у користування сприяли легалізації ведення бізнесу і зростанню обсягів його видобутку. У 2019 році обсяг становив 2819 кг, у 2020 році – 6354 кг, у 2021 році – 19466 кг, а в 2022 році досягнув вражаючого показника у 24174 кг. Отже, за минулий рік обсяг видобутку збільшився в 8,5 рази порівняно з 2019 роком. Цей істотний приріст в обсягах видобутку бурштину може свідчити про позитивні та стабільні тенденції у сфері бурштинодобування в Україні. Важливо відзначити, що у 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення, спостерігається суттєве зниження активності нелегальних видобувачів бурштину. Це може свідчити про ефективні заходи контролю та реагування, вжиті відповідними правоохоронними органами. Зазначеним вище Законом були внесені зміни і до Кримінального кодексу України, тобто значним чином була підвищена відповідальність за видобуток на незаконному рівні, збут та переробку корисних копалин та за ухилення від здійснення рекультивації земель – до 170 тис. грн. або обмеження чи позбавленням волі на термін до 8р. з конфіскацією майна. Доцільно також відзначити, що в 2022 р. була затверджена методика нарахування збитків за несанкціонований видобуток корисних копалин, отже, починаючи з квітня 2023 р. Держгеонадрам має право право їх нараховувати. Можна зробити висновки, що разом з спрощенням правил початку та введення бізнесу з видобутку бурштину зросла і прозорість даного виду діяльності, був посилений контроль

та відповідальність. В результаті реформування, бюджети регіонів, на території яких ведеться видобуток бурштину, вже отримали додаткові кошти: 10% від вартості з кожного видобутого кг бурштину сплачуються у вигляді ресурсної ренти в держбюджет. За підсумками 2022 року, було сплачено приблизно 20 млн.грн. ренти за користування бурштиноносними надрами, 30% з яких були спрямовані до бюджетів територіальних громад

6. Кабмін постановою від 06.10.2021 N 1038 затвердив Типову угоду про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр. Передумовами прийняття даної постанови слугував Аналіз регуляторного впливу до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типової форми Угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт», в якому детально розглянуто всі аспекти щодо доцільності ефективного державного управління в напрямку видобутку бурштину. Стосовно ефективності прийнятої «Типової угоди про проведення розвідувальних та видобувних робіт на ділянках бурштиноносних надр», можна визначити кілька ключових аспектів: прозорість та регулювання : Угода визначає правові засади та відповідальність сторін, що створює стабільну правову рамку для діяльності у сфері бурштинодобування. Це сприяє уникненню конфліктів та забезпечує захист інтересів обох сторін. Залучення інвестицій: забезпечення прозорих та стабільних правил за допомогою угоди може стимулювати інвестиційний інтерес у секторі бурштинодобування. Нагляд та контроль: угода включає механізми стеження та контролю за проведенням робіт, що сприяє додержанню стандартів та уникненню порушень. Це є важливим аспектом для забезпечення ефективності та відповідності вимогам. Соціальні програми та ініціативи. Загалом, ефективність «Типової угоди» визначається її здатністю до створення балансу між інтересами держави та бізнесу, забезпеченням прозорості та правового захисту, а також сприянням сталому розвитку сектору бурштинодобування.

7. Впровадження розроблених заходів покращення системи державного управління використання надр а саме: транспарентність та відкритість,

ефективна ліцензійна політика, моніторинг та контроль, участь громадськості, створення фондів для сталого розвитку, екологічна оцінка, партнерство з приватним сектором, законодавчі змін, може сприяти створенню ефективної та справедливої системи управління надрами, яка враховує різноманітні інтереси суспільства, забезпечує збереження природних ресурсів та сприяє сталому розвитку. Основні переваги такої системи включають: справедливий розподіл користей: забезпечення справедливого розподілу прибутків від видобутку надр між різними групами населення та регіонами; стале використання ресурсів: встановлення екологічних стандартів та процесів моніторингу для забезпечення сталого використання природних ресурсів; участь громадськості: залучення громадськості до прийняття рішень стосовно видобутку та використання надр, що сприяє врахуванню різних поглядів та інтересів; фінансування сталого розвитку: створення фондів для сталого розвитку, які фінансуються з видобутку природних ресурсів та спрямовуються на соціальні та екологічні проекти; партнерство з приватним сектором: співпраця з приватним сектором для залучення інвестицій та передових технологій у видобуток та використання надр; ефективна ліцензійна політика: розроблення чіткої та справедливої ліцензійної політики для видобутку природних ресурсів, враховуючи соціальні та екологічні вимоги; екологічна оцінка: проведення обов'язкової екологічної оцінки перед початком будь-яких проектів для визначення можливих негативних впливів та розробки заходів з їх зменшення; законодавчі зміни: активна робота над вдосконаленням законодавства для відповідності сучасним вимогам та викликам управління надрами. Ці заходи, якщо вони впроваджені та виконані належним чином, можуть створити більш збалансований, сталий та ефективний підхід до управління природними ресурсами та забезпечити довгостроковий благополуччя для суспільства.

8. Розробка та ефективна реалізація державних механізмів контролю за видобутком бурштину є невід'ємною складовою для забезпечення екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та сприяння сталому економічному розвитку. Систематичне закріплення чітких нормативів, активна участь

громадськості, впровадження сучасних технологій моніторингу та посилення міжнародного співробітництва у цій сфері формують цілісний підхід, спрямований на створення стійких та ефективних механізмів управління бурштиновими ресурсами. Це сприятиме не лише попередженню негативних екологічних наслідків, але й забезпечить сталість екосистем та підтримку суспільно-економічного зростання.

9. Використання штучного інтелекту в державному управлінні може значно поліпшити ефективність рішень та оптимізувати процеси, проте важливо уникати надмірного застосування. Забезпечення етичного та законодавчого контролю, збереження безпеки та конфіденційності даних, а також активна участь експертів є ключовими для забезпечення успішної і сбалансованої імплементації штучного інтелекту в державних структурах. Розробка та ефективна реалізація державних механізмів контролю за видобутком бурштину є невід'ємною складовою для забезпечення екологічної стійкості, збереження природних ресурсів та сприяння сталому економічному розвитку. Систематичне закріплення чітких нормативів, активна участь громадськості, впровадження сучасних технологій моніторингу та посилення міжнародного співробітництва у цій сфері формують цілісний підхід, спрямований на створення стійких та ефективних механізмів управління бурштиновими ресурсами. Це сприятиме не лише попередженню негативних екологічних наслідків, але й забезпечить сталість екосистем та підтримку суспільно-економічного зростання. Впровадження штучного інтелекту в систему державного управління надрокористуванням представляє собою стратегічно значущий крок для досягнення оптимальної ефективності та раціонального використання ресурсів. За допомогою цього стратегічного плану можливе покращення не лише процесів управління, але й якості прийняття рішень, прогнозування та вирішення комплексних проблем надрокористування. З аналізу потреб випливає, що надрокористування вимагає інноваційних підходів, і тут штучний інтелект може виступити як ключовий каталізатор. Створення інфраструктури для обробки великих обсягів даних, розробка та

імплементация розумних алгоритмів, а також підготовка кваліфікованого персоналу є критичними етапами. Залучення інноваційних технологій, співпраця з приватним сектором та академічними установами розширюють можливості впровадження. Розробка інтегрованих платформ дозволяє створити комплексні системи управління, які враховують багатовимірність проблем надрокористування. Фінансування грає ключову роль, і тут розуміння важливості державного фінансування, приватних інвестицій та фінансових стимулів допомагає створити стійку екосистему. Це може сприяти не лише впровадженню технологій, але й створенню інноваційного середовища та прискоренню темпів розвитку. Загалом, стратегічний план визначає важливі кроки для створення інтелектуальної системи управління, яка відповідає викликам надрокористування, сприяє сталому розвитку та максимізує соціально-економічний вплив.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. URL: <http://textbooks.net.ua/content/view/2688/15/>.
2. Андрейцев В. І. Право екологічної безпеки : навч. та наук. практ. посіб. Київ : Знання, 2002. 332 с.
3. Беспалова О. І. Адміністративно-правовий механізм реалізації правоохоронної функції держави : монографія. Харків : ХНУВС, 2014. 544 с.
4. Бредіхіна В.Л. Деякі організаційні проблеми здійснення державного контролю та нагляду у сфері використання й охорони надр. Порівняльноаналітичне право. 2016. № 3. С. 123–127.
5. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 412 с.
6. Гончарук С. Т. Основи адміністративного права : навчальний посібник. Київ : ТОВ «Видавничий будинок «Аванпост- «Прим», 2004. 200 с.
7. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-XII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
8. Денисова А. В. Співвідношення контролю і нагляду. Адміністративне право і процес. 2013. № 2 (4). URL: <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhivnomeriv/2-4-2013>.
9. Дзюбенко О. Л. Ознаки та види відомчих підзаконних актів як результат застосування юридичної техніки. Юридичний науковий електронний журнал. 2018. № 1. С. 18–21.
10. Дудар М. І. Дозвільна система у сфері використання та охорони надр як форма розподілу і перерозподілу природних ресурсів: правові аспекти. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 1. С. 107–112.
11. Завгородня В. М. Категорія «адміністративно-правовий режим» у понятійному апараті адміністративного права. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2012. № 1 (6). С. 31–35.

12. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.
13. Історія гірничого права : навч. посіб / ДВНЗ «Нац. гірн. ун-т», Юрид. ф-т. Донецьк : НГУ, 2011. 247 с.
14. Каракаш І. І. Правовий режим земель, наданих для використання надр : дис.... канд. юрид. наук : 12.00.06. Одеса, 2011. 14 с.
15. Кіндюк В. Б. Нормативно-правовий акт як джерело природоохоронного права. Проблеми законності. 2019. Вип. 145. С. 23–35.
16. Кірін Р. С. Історія гірничого права : навчальний посібник. Дніпропетровськ: Державний ВНЗ «Національний гірничий університет», 2011. 246 с.
17. Коваленко Н. В. Адміністративно-правові режими: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 34 с.
18. Колпаков В. К. Адміністративне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
19. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
20. Коритко Л. Я. Становлення юридичної відповідальності за екологічні правопорушення в ХІХ – поч. ХХ ст. (на прикладі австрійського законодавства). Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. 2012. № 56. 167 с.
21. Костюченко О. Є. Визначення поняття «правове забезпечення». Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України. 2015. № 1 (68). С. 11–16.
22. Крижановська В.А. Адміністративна відповідальність в адміністративному праві України: сучасне розуміння, нові підходи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.07. Львів, 2016. 22 с.
23. Легеза Ю. Адміністративно-правові методи публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 111–114.

24. Леонова О. В. Іноземний досвід правового регулювання адміністративних відносин у сфері надрокористування. Право і суспільство. 2021. № 2. С. 77–85.

25. Лушпієнко Ю. О. Зміст державного контролю у сфері надрокористування. Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції : у 2 ч. (м. Суми, 23–24 травня 2019 року). Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 2. С. 111–115.

26. Макаренко О. Ю. До питання надр як юридичного поняття, ресурсів надр як об'єкта користування надрами. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 21. С. 1–7.

27. Максименцева Н. О. Становлення системи державного управління в галузі надродобування в період Київської Русі, козацької доби та на українських землях у складі Російської імперії. Приватне та публічне право. 2018. № 1. С. 66–71.

28. Мачуська І. Б. Поняття «надра» в контексті здійснення контрольнаглядової діяльності у сфері надрокористування в Україні. Порівняльноаналітичне право. 2019. № 2. С. 146–150.

29. Мельник О. О. Розвиток відносин власності на землю в Україні у XIV–XVI століттях. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2016. № 1 (30). С. 8–11.

30. Мозуляка О. О. Історичний досвід становлення та розвитку законодавства про вугледобувну промисловість в Україні (XVIII–XXI ст.) : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Донецьк, 2003. 46 с.

31. Москалюк Н. Порухення права державної власності: поняття, види, національні особливості. Юридичний вісник. 2020. № 3. С. 117–184.

32. Настюк В. Я., Белєвцева В. В. Адміністративно-правові режими в Україні : монографія. Харків : Право, 2009. 128 с.

33. Оверковська Т. К., Опольська Н. М. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення : навч. посіб. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020

34. Офіційний сайт Державної служби геології та надр України. URL: <http://geo.gov.ua/old/novyna/do-100-richchya-ukrayinskoj-geologiyi-vid-naftovyh-kolodyaziv-do-naybagatshyh-gazovyh>.

35. Павлюх О. А. Поняття, мета, загальні риси та призначення контролю в сфері державного управління. Часопис Київського університету права. 2011. № 2. С. 117–119.

36. Пашун А. В. Адміністративно-правовий режим надрокористування: поняття та зміст. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. С. 218–224.

37. Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2019. 268 с

38. Піцкевич В. Історія ліцензійної діяльності у сфері паливно-енергетичного комплексу України з давнини до початку ХХ ст. Історико-правовий часопис. 2015. № 1 (5). С. 32–33.

39. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13–14, 15–16, 17. Ст. 112.

40. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 9. Ст. 79.

41. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 13. Ст. 222.

42. Риндюк В. І. Нормотворча діяльність : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2009. 162 с.

43. Рішення сесії № 140 «Про погодження клопотання КП «Водоканал Білопілля» щодо надання надр у користування для отримання спеціального дозволу на користування надрами для видобування корисних копалин (підземних вод (води прісні))» від 13.12.2019 р. URL: <https://bilopillyameria.gov.ua/docs/305482/>.

44. Рогожина А. Й., Тація В. Я. Історія держави і права України : у 2 т. Київ : Ін Юре, 2000. Т. 1. 648 с.
45. Селюков В. С. Адміністративно-правові засади управління кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2020. 450 с.
46. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. 2-ге вид. Київ : Алерта ; ЦУЛ, 2011. 520 с.
47. Сурілова О. О. Адміністративно-правове регулювання у сфері використання і охорони надр : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 434 с.
48. Сурмін Ю. П., Бакуменко В. Д., Михненко А. М. Енциклопедичний словник з державного управління. Київ : НАДУ, 2010. 819 с.
49. Теорія держави і права : навчальний посібник / Є. В. Білозьоров та ін. ; за заг. ред. С. Д. Гусарова, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 116 с.
50. Ткаля О. В. Переконавання як сучасний метод адміністративно-правового впливу. Право і суспільство. 2018. № 2. С. 162–167.
51. Філатова В. К. Правове регулювання геологічного вивчення надр : дис. канд. юрид. наук: 12.00.06. Харків, 2008. 220 с.
52. Хижня Л. Є. Адміністративна відповідальність за вчинення правопорушень у сфері захисту довкілля в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 263 с.
53. Хміль І. В. Декрет про землю 1917. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін; Інститут історії України НАН України. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 2 : Г–Д. 518 с.
54. Шем'яков О. П. До питання про зміст права користування надрами. Вісник Луганського інституту внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка (спец. випуск). 2001. С. 234.
55. Шульга Є. В. Визначення ефективності накладення адміністративного стягнення за вчинення правопорушень у сфері використання

та охорони природних ресурсів. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування. 2013. Вип. 182, ч. 1. С. 244–249.

56. Юровська В. Метод адміністративного права: теоретико-правовий аналіз. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 12. С. 188–192.

57. Baimishev R. N. Effective international approaches to subsoil public administration. *Gornye nauki i tekhnologii = Mining Science and Technology*.(2020). DOI: 10.17073/2500-0632-2020-2-162-184.

58. Codice civile Italiano/ R.D. 16 marzo 1942, n.262. Approvazione del testo del Codice Civile (Gazzetta Ufficiale, n. 79 del 4 aprile 1942). URL: <http://www.rcs.cuola.it/disciplina/ccivile.pdf>.

59. Federal Mining Act of 13 August 1980 (Federal Law Gazette I p. 1310) (Bundesberggesetz). URL: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bbergg/.

60. Jean-Nicolas Clément, Alice Bouillié and Laure Dufour Mining in France: overview. URL: <https://www.gide.com/fr/actualites/mining-in-france-overview>.